

PLA D'ACCIÓ CULTURAL D'ESPLUGUES DE LLOBREGAT

Octubre 2006

Índex

1. Metodologia general del Pla d'Acció Cultural d'Esplugues i accions a desenvolupar	5
2. Esplugues i el seu context històric i social	8
2.1 Esplugues i la seva comarca	8
2.2 Esplugues i el context metropolità	9
2.3 Esplugues de Llobregat, una nota històrica	12
2.4 Geografia urbana: torrents, camins, carreteres, vies naturals i artificials	15
2.5 Dades socio-econòmiques	16
2.6 La constitució interna de la ciutat	24
3. Esplugues i el seu patrimoni	28
3.1 El patrimoni d'Esplugues	28
3.2 Els equipaments museístics	32
3.3 L'Arxiu Municipal d'Esplugues	37
3.4 El patrimoni agrícola i natural d'Esplugues	42
3.5 El patrimoni audiovisual	43
4. Equipaments i serveis culturals	45
4.1 Equipaments i infraestructures culturals	45
4.2 Els serveis bibliotecaris i la lectura pública	48
4.3 Formació artística i cultural	54
4.4 Activitats de projecció ciutadana	57
4.5 La comunicació de la cultura	58
5. Els agents locals de la cultura	61
5.1 Política cultural pública	61
5.2 Enquesta de consum cultural	65
5.3 Cultura i Joventut	67
5.4 Les entitats culturals	67
6. Conclusions de la fase de diagnòstic	72
7. Propostes de futur	75
7.1. Quadre de síntesi	76
7.2. Àmbit 1: la cultura coma factor de cohesió i de generació de referents d'identitat	77
7.3. Àmbit 2: Consolidar equipaments, formació i programació per a una cultura de ciutat	80
7.4. Àmbit 3: Un nou impuls a la cultura	83
Crèdits	88

1. Metodologia general del Pla d'Acció Cultural d'Esplugues

Per la seva concepció i envergadura, el desenvolupament del Pla d'Acció Cultural d'Esplugues ha de basar-se en una metodologia que combini la participació activa de tots els agents culturals locals amb les aportacions d'especialistes i experts.

Per aquesta raó, el Pla d'Acció Cultural s'articula en dues fases ben diferenciades: una primera de Diagnòstic i una segona de Propostes.

El desenvolupament de la **fase de Diagnòstic** ha estat el següent:

1. Anàlisi documental, integrat d'una banda per l'anàlisi de l'explotació estadística i cartogràfica de les dades de caràcter demogràfic i socioeconòmic, així com dels indicadors culturals disponibles. D'altra banda, s'ha analitzat la bibliografia, els estudis i reflexions existents sobre el territori i temàtica en qüestió, per tal de poder incorporar les aportacions anteriors que encara siguin vigents.
2. Treball de camp i visites al conjunt de la ciutat i als equipaments, realitzades pels tècnics del CERC, per tal de copsar i de contrastar la realitat d'aquests.
3. Realització de dues sessions de treball internes amb els tècnics municipals de l'Ajuntament d'Esplugues relacionats amb l'àmbit de la cultura. El seu objectiu ha estat el de focalitzar la direccionalitat del conjunt del procés i establir un punt de partida inicial.
4. Realització del conjunt d'entrevistes a persones significatives de la societat civil d'Esplugues, directament relacionades o no amb el món de la cultura, però que poden fer aportacions enriquidores al Pla.
5. Convocatòria de dues Taules de treball. Són grups oberts de participació ciutadana a l'entorn de dos temes cruïlla proposats: "Societat, cultura i creació: els agents de la cultura", i "Memòria i cultura: un debat sobre la ciutat".
6. Elaboració per part del Centre d'Estudis i Recursos Culturals de la Diputació de Barcelona d'un document de Diagnòstic generat pel conjunt dels processos d'informació, discussió i reflexió suara esmentats.

El Pla d'Acció Cultural d'Esplugues de Llobregat, d'acord amb la seva voluntat d'esdevenir un instrument participatiu de reflexió a l'entorn de la cultura, va establir dues convocatòries obertes a tota la ciutadania perquè expressessin les seves opinions sobre el sector cultural local. A tal efecte es van establir dues Taules de debat i participació que van agrupar els següents temes:

Societat, cultura i creació: els agents de la cultura

- Evolució i configuració de la societat d'Esplugues de Llobregat i perspectiva de canvi
- Implicació cultural dels diferents col·lectius: joves, immigrants, etc.
- Paper dels diferents agents culturals: Ajuntament, entitats i sector privat
- Teixit associatiu cultural: presència, característiques i solvència
- Població i dinàmica cultural: oferta i demanda, hàbits de consum cultural, etc.
- Relació entre la cultura i els àmbits més propers: educació, joventut, etc.
- Paper dels creadors en la cultura local
- Identificació de sectors i agents creadors a Esplugues
- Necessitats detectades i resposta dels equipaments culturals municipals
- Anàlisi de les funcions lligades a les arts: creació, producció, formació, difusió

Memòria i cultura: un debat sobre la ciutat

- Funció de la memòria en la política cultural
- Responsabilitat social sobre el patrimoni
- Identificació dels actius patrimonials d'Esplugues de Llobregat
- Gestió del patrimoni cultural material i immaterial a Esplugues de Llobregat
- El paper del patrimoni natural
- La ciutat com espai cultural: espais públics, potencials i dificultats
- Canvis urbanístics i canvis culturals: passat, present i futur de la cultura
- La ciutat i els equipaments culturals: distribució, funció, etc.
- El paper cultural d'Esplugues de Llobregat en relació al seu entorn metropolità
- Cultura, identitat i projecció territorial
- Cultura i participació ciutadana
- L'entorn natural d'Esplugues de Llobregat com espai per a la cultura

Una vegada finalitzades ambdues taules de treball, va tenir lloc una tercera sessió de posada en comú i debat sobre el conjunt dels temes tractats.

Cada Taula de debat va ser constituïda per un moderador i per un expert extern nomenat per la Diputació de Barcelona que va intervenir per aportar informació i coneixement:

1. SOCIETAT, CULTURA I CREACIÓ: els agents de la cultura
David Marín. Cap dels Serveis de Cultura de Santa Coloma de Gramenet

2. MEMÒRIA I CULTURA: un debat sobre la ciutat
Imma Boj. Directora del Museu l'emigració de Sant Adrià de Besòs

3. TAULA DE POSADA EN COMÚ

Fernando Pindado Advocat i expert en associacionisme

El calendari de les sessions va ser el següent:

- SOCIETAT, CULTURA I CREACIÓ: els agents de la cultura
Dia : 31 de maig de 2005 , 20.00 h
Lloc: Puig Coca
- MEMÒRIA I CULTURA: un debat sobre la ciutat
Dia : 9 de juny de 2005, 20.00h
Lloc: Puig Coca
- TAULA DE POSADA EN COMÚ
Dia : 30 de juny de 2005 , 20.00h
Lloc: Puig Coca

El desenvolupament de la fase de **Propostes** ha estat el següent:

1. Qüestionaris "Ciutadans per la cultura", elaborats per l'Ajuntament d'Esplugues de Llobregat
2. Elaboració tècnica de les propostes de futur, a partir del document de diagnòstic i del resultat dels qüestionaris

2. Esplugues i el seu context històric i social

2.1 Esplugues i la seva comarca

Esplugues forma part de la comarca del Baix Llobregat, amb la que manté una estreta unitat social i econòmica. Ja a l'edat mitjana, i fins el segle XIX, Esplugues es situava geogràficament al Pla del Llobregat, posteriorment anomenat Baix Llobregat. Cal recordar, però, que la divisió comarcal republicana de 1936 impulsada per Pau Vila situava Esplugues dins del Barcelonès, comarca amb la que manté unes característiques de relleu comunes. Durant la recuperació de la democràcia es va produir un moviment veïnal reivindicatiu per tal que s'ubiqués de nou el municipi a la comarca del Baix Llobregat, fet que fou assolit definitivament l'any 1982.

La comarca del Baix Llobregat ocupa una posició central dins l'àrea metropolitana de Barcelona. Al sud d'aquesta, i inserides en la primera corona metropolitana, es troben les planes al·luvials del delta i la vall baixa del riu Llobregat. L'eix del Llobregat és una de les poques vies naturals d'accés a Barcelona, i això comporta que tingui una gran importància en la xarxa de comunicacions viàries i en les plataformes logístiques (port, aeroport, tren, autopistes, etc.).

Del 1857 al 1996 la població del Baix Llobregat gairebé es va multiplicar per quinze, passant de 44.190 habitants a 643.463. La creixença fou moderada fins el 1910 (27,1% en mig segle), ràpida fins el 1950 (95,4% en 40 anys) i vertiginosa d'aleshores ençà. Aquesta pressió per a l'ocupació de l'espai va ser molt més gran entre aquells municipis més pròxims a Barcelona. Com exemple, Esplugues va arribar a tenir ocupada o compromesa¹ una proporció de la seva superfície total del 61,7%. La comarca ha estat sempre bàsicament agrària, però el creixement industrial dels anys seixanta transformà l'organització econòmica, i la indústria passà a ésser el motor principal del desenvolupament.

Els anys 1950 i 1960 signifiquen l'auge de la immigració i representen una situació de manca de planificació general, amb un dèficit notable tant pel que fa a les infraestructures com pel que fa als serveis. A partir de 1971 es desencadena una crisi industrial que afectarà a tota la comarca i que no serà remuntada fins a mitjans de la dècada de 1980. El fenomen de la desindustrialització va anar acompanyat d'una situació de conflicte social i laboral generalitzat.

Els primers ajuntaments democràtics van haver de donar una resposta a les demandes cíviques d'infraestructures i serveis, per tal de satisfer les mancances heretades, prioritzant l'acció immediata als barris, per sobre d'una política de ciutat entesa en el seu conjunt. El final dels anys 80 i principis dels 90 van significar una gran transformació urbana de caràcter general a la zona. Malgrat les intervencions dels últims anys, en alguns aspectes, es manté viva la síndrome de trastocament que va patir la comarca als anys 60.

¹ Entenent com a tal la totalitat del sòl urbà i aquella part de sòl urbanitzable per a la qual s'ha desenvolupat un planejament parcial

Avui, si es compara el volum de la població amb el dels anys setanta, es pot constatar una reducció del creixement total, reducció que encara és més espectacular si s'individualitza la taxa de creixement migratori, ja que a partir dels anys vuitanta és negativa. Als municipis més poblats, com és el cas d'Esplugues, la tendència del creixement s'ha invertit en els darrers anys.

Els últims anys han suposat també una creixent terciarització de l'economia, en detriment de l'activitat industrial tradicional. Avui, el Baix Llobregat acull el 10,87% de la població total de Catalunya i està plenament integrada dins dels esquemes metropolitans de Barcelona, formant part de la seva conurbació urbana.

2.2 Esplugues i el context metropolità

Des de finals dels anys cinquanta, s'ha vingut produint la consolidació econòmica i social del territori metropolità, sobre la base del model industrialista del segle XX. Aquest fort creixement d'activitats industrials al territori es va suportar amb uns elevats volums d'immigració, un ús extensiu del sòl, i sense el necessari desenvolupament d'un planejament conjunt.

Durant el franquisme, s'afiança el paper industrial de l'àrea metropolitana. Aquest paper industrial es mantindria i reforçaria després del *Plan de Estabilización* de 1959. Els dèficits urbanístics que es van acumular durant aquest últim període van ser enormes, especialment pel que fa a les infraestructures, vivendes, i equipaments.

Actualment, a la regió metropolitana, composta per 202 municipis i amb una població de 4,5 milions d'habitants, cada setmana es produeixen 50 milions de desplaçaments entre mobilitat obligada i no obligada. Per tant, es tendeix cada vegada més cap a un conjunt urbà extens i fortament integrat.

Avui, l'àrea metropolitana de Barcelona, constitueix tot un exemple de metròpoli polinuclear, molt diversificada en el seu conjunt, però amb un alt grau d'especialització productiva en cadascuna de les ciutats que la integren. L'àrea metropolitana de Barcelona, amb 2 milions de llocs de treball, té una dimensió que la situa entre les deu regions metropolitanes amb més pes específic d'Europa, arribant a generar més del 70% del PIB català. Els trets distintius de l'àrea metropolitana que es presenten a continuació, estan extrets de l'*Enquesta sobre la Regió Metropolitana de Barcelona* de l'any 2000, dirigida pel professor Salvador Giner, i cal que es tinguin presents per poder contextualitzar més endavant la realitat cultural d'Esplugues. Aquestes característiques són:

- El creixent procés de terciarització de l'economia, així com la pèrdua de pes del sector industrial tradicional.
- La taxa de persones aturades disminueix, si bé augmenta la temporalitat dels contractes laborals.
- L'augment progressiu de la població amb estudis.
- Pel que fa a la llengua, i aquesta és una dada que convé retenir de cara al futur, el percentatge de la població que parla català amb els seus fills és superior al que ho fa amb els seus pares.
- Una clara reducció de la grandària de les llars.
- La mitjana d'ingressos de les famílies s'ha vist incrementada, la qual cosa ha possibilitat un augment del consum i una millora de la capacitat d'estalvi.
- L'augment de l'equipament tecnològic de les llars.
- L'increment del volum de desplaçaments no obligats (compres, lleure, etc.), així com l'ús cada vegada més extensiu del territori metropolità, i la progressiva diversificació dels llocs de destinació.
- S'accelera la tendència cap a l'increment del volum de canvis de residència. El sentit de les migracions metropolitanes té una trajectòria molt clara: va de les zones denses a les menys denses. Aquest fenomen fa que el territori es torni més interdependent.
- Malgrat tot, més de la meitat dels que tenen previst canviar de domicili durant els propers anys volen romandre al propi municipi. Tot això indica que el component comunitari- territorial continua característicament viu.
- El creixement de la riquesa i del benestar ha alliberat més temps pel lleure, l'esport i la cultura. El més freqüent, quan la gent es queda a casa, és veure la televisió i llegir; o bé fer un volt i passejar, així com visitar els amics i a la família, quan es surt. El cinema, el teatre i altres centres de cultura, tenen el seu públic, malgrat que no ocupen un lloc central entre els hàbits culturals dels ciutadans de la regió. Any rere any, s'observa un petit, però constant, creixement del nombre de barcelonins que es desplacen a d'altres municipis metropolitans per gaudir d'un equipament punter, o d'una activitat cultural destacada.

De cara al futur, s'ha de tenir present que l'àrea metropolitana de Barcelona és un territori que no experimentarà grans canvis, ja que es tracta d'un espai molt saturat. Des del punt de vista econòmic, ens trobem als inicis d'una transformació cap a sectors amb més valor afegit, com el de la cultura, capaços de suportar l'augment de competència d'una Europa ampliada.

Un dels dèficits que pateixen els municipis de l'àrea metropolitana de Barcelona (i Esplugues no és una excepció) és la manca de coordinació i cooperació entre ells. La cooperació entre els municipis ha demostrat ser una oportunitat interessant per impulsar polítiques en àmbits ben diversos com els del medi ambient, la fiscalitat, o l'habitatge.

Dins l'àmbit cultural hem de fer notar que Esplugues està present a diverses xarxes de cooperació, totes elles amb la participació de la Diputació de Barcelona: la Xarxa de Museus, la Xarxa d'Arxius, i la Xarxa de Biblioteques. En aquest sentit, volem destacar una activitat de la Xarxa de Museus Locals titulada "Museus en xarxa, coincidències insòlites", el propòsit de la qual és posar en diàleg dues peces que tinguin una relació simbòlica, estètica o conceptual. Aquesta proposta, articulada a l'entorn de les col·leccions dels museus, permet reflexionar conjuntament sobre els objectes exposats, sobre els museus i sobre els municipis. En definitiva, l'activitat dóna l'oportunitat de difondre un llegat cultural comú.

De la mateixa manera, l'Arxiu Municipal d'Esplugues, també forma part de la Comissió d'Arxius del Baix Llobregat, coordinat pel Consell Comarcal del Baix Llobregat i que té com a objecte cercar fórmules de cooperació supramunicipal en matèria de preservació i promoció del patrimoni documental de la comarca. En aquest sentit, s'han fet diverses activitats d'interès: la convocatòria d'una beca de recerca sobre el Baix Llobregat a l'Arxiu de la Guerra Civil de Salamanca, una Guia d'Arxius del Baix Llobregat, i en l'actualitat, s'està treballant amb una exposició conjunta sobre els Arxius.

Ara bé, tret d'aquestes accions, la cooperació cultural entre els Ajuntaments de la comarca és més aviat escassa. Es troba a faltar, entre els municipis de l'àrea, una racionalització d'infraestructures culturals, o una política de difusió cultural unificada. Com hem vist, l'àmbit metropolità és una realitat urbanística, demogràfica i econòmica de gran envergadura. Una realitat amb problemes i necessitats en comú i que només tenen solucions de conjunt. La cooperació en matèria cultural és imprescindible per tal d'abordar els dèficits i els desequilibris que s'hi produeixen, així com per desenvolupar les possibilitats que la nova centralitat cultural comporta.

A banda d'un cert grau de coordinació intermunicipal, cal que els propis municipis de l'àrea metropolitana es reconeixin a si mateixos com a parts integrants d'una unitat, fet que sovint sembla més aviat lluny d'haver-se assolit. De vegades, fins i tot, ens trobem amb casos en els que el sentiment de pertinença al municipi és viscut com a antagònic al fet de pertànyer a l'àrea metropolitana. Hi ha hagut municipis que han configurat la seva identitat en "contra" de la gran ciutat, procediment que no ha resultat ser gaire productiu. S'ha de reiterar que no hi ha contradicció entre identitat local i agrupament metropolità, ben al contrari, aquest ha de donar un nou impuls i projecció a cada realitat local.

Esplugues no ha assumit encara plenament la seva condició de ciutat metropolitana, cosa que l'ha portat, en alguns casos, a construir la seva identitat en base a un passat ideal més o menys remot. Al llarg de les taules de

debat d'aquesta fase de diagnòstic s'observen certs sectors ancorats en una idea estàtica d'Esplugues, en una idea nostàlgica, de manera que l'actual Esplugues es contempla des de la perspectiva d'una certa desnaturalització, sobretot a partir dels anys seixanta i de l'arribada dels immigrants. Esplugues s'ha de sentir part estretament vinculada a la ciutat metropolitana, i ha d'assumir decididament el seu passat més recent (indústria, immigració, etc.), tal i com ha fet amb el seu passat més remot.

És cert que la proximitat de la ciutat de Barcelona és un factor condicionant, però en realitat, la influència cultural que exerceix l'espai metropolità sobre Esplugues, és una oportunitat per a l'especialització de la ciutat en sectors culturals determinats, sense que això hagi de significar cap minvament de la seva autonomia. Indubtablement, i com es veurà més endavant, Esplugues té una personalitat pròpia amb una trajectòria que li permet posseir uns elements singulars, portadors d'un valor emblemàtic no només pels seus ciutadans, sinó també pel conjunt de ciutadans de l'àrea metropolitana. Els ciutadans d'Esplugues mereixen una programació cultural regular, així com aquelles infraestructures i equipaments que siguin necessaris per a portar-la a terme, més enllà de la seva proximitat amb Barcelona.

2.3 Esplugues de Llobregat, una nota històrica

Al llarg de la seva història, Esplugues ha passat de ser un poble fonamentalment agrícola a esdevenir la ciutat totalment urbanitzada que avui coneixem.

Un tros de paret de la Torre dels Lleons és, possiblement, l'únic testimoni que prova l'existència dels primers assentaments humans al terme municipal d'Esplugues. Tal vegada correspondria a les restes d'una vil·la romana emplaçada a la vora de la Via Augusta, el camí principal de comunicació d'Esplugues fins a la construcció de la carretera Reial. La documentació més antiga trobada data de l'any 964 i correspon a un testament que parla de cases, hortes i vinyes situades a Esplugues. No serà fins l'any 1096 quan es farà la primera delimitació del territori enregistrant una desena de cases amb una cinquantena d'habitants.

Gràcies a certa documentació del s. XII, es tenen referències que la família més important correspon als Picalqués, propietaris d'un castell (on hi ha la Torre dels Lleons) i d'una bona part de terres d'Esplugues. L'assentament d'Esplugues quedaria articulat sobre dos nuclis fonamentals: el turó de la Sagrera i el nucli derivat del féu de la família Picalqués. Al seu entorn hi creixeria el Raval (desaparegut amb la construcció de l'autopista A-2).

Esplugues fou, fins el segle XVIII, un poble molt petit, agrícola de secà i amb molt pocs habitatges. El poble estaria compostat per una zona rural, un poble molt petit, altament deshabitat i amb un nucli humà que l'identifica. Aquest nucli fou la Parròquia de Santa Maria Magdalena o la Sagrera i el Raval de Sant Mateu.

Aquesta distribució demogràfica i urbanística canviarà definitivament a finals del s. XVIII, com a conseqüència de la construcció de la carretera Reial o camí Nou (de Madrid a França) ordenada construir (1763-5) per ordre del rei Carles III. La nova carretera desplaçarà el centre de la població i connectarà el nucli de la vila amb les masies que estaven aïllades.

La construcció de la carretera Reial estimulà la construcció de petites cases habitades pels jornalers del camp. Amb l'augment de població aniran sorgint noves necessitats ateses per botiguers, ferrers, sabaters. A finals del segle XVIII la població ja s'havia quintuplicat, passant de tenir 120 habitants i 22 cases el 1705, a tenir 621 habitants i més de 150 cases l'any 1804.

Esplugues, ha esdevingut escenari de lluites i, sovint, camp d'operacions militars atès l'emplaçament de mirador de la muntanya de St. Pere Màrtir. Noms com el mariscal la Mothe, en la seva intervenció en la guerra dels Segadors, o el del general Manso en les guerres napoleòniques i d'altres més lligats al transcurs de les guerres carlines expliquen la complicitat històrica que Esplugues ha tingut amb la resta del país al llarg de la història. A tall anecdòtic, assenyalem que l'ordre de bombardeig de la ciutat de Barcelona l'any 1842 la va firmar Espartero emplaçat a Can Cortada. Des de Montjuïc es van llançar un miler de bombes durant catorze hores.

Durant el segle XIX el poble segueix la mateixa dinàmica de creixement del segle passat. Durant el S.XIX Esplugues continua essent un poble bàsicament agrícola, realitat que perduraria fins ben entrat el segle XX. Com una de les primeres mostres fabrils cal esmentar la fàbrica de ceràmica Pujol i Bausis, construïda entorn de 1873. Una altra bòbila en funcionament era la de Can Diví, situada prop del Torrent de Can Clota.

Des de temps antics, per la situació geogràfica que ocupa, amb un clima afavorit pel bon aireig i la seva benignitat, Esplugues ha estat residència, i això s'ha traduït en un assentament d'edificis notables, tant per a classes aristocràtiques com per a la burgesia.

A principis del segle XX la situació agrària era difícil, conseqüència directa de la destrucció produïda per la fil·loxera. Al primer terç del segle XX, la població passa de tenir 1.300 habitants, a tenir-ne 3.641 al 1936, gràcies a diversos factors: descens de la mortalitat (degut a la millora de les condicions mèdiques i higièniques), millora de les comunicacions i les infraestructures, industrialització dels termes veïns i, en proporció molt més reduïda, del mateix Esplugues.

El fet cabdal de començament del segle XX és la construcció de la carretera de Cornellà a Sarrià, inaugurada l'any 1903, que representà una gran transformació del primitiu paisatge urbà. A partir dels anys 1920 es comencen a construir habitatges per a obrers i es formen lentament els diferents barris.

Durant el segle XIX i el primer terç del segle XX s'inicia un procés intens de compra del sòl agrari amb finalitats principalment especulatives i urbanístiques.

També apareix amb força el fenomen urbà de les segones residències. L'abandó progressiu del sòl agrari dona pas a un ús residencial i industrial d'aquest.

El procés d'industrialització del país necessita sòl urbà per créixer i aquest sòl es troba en els pobles veïns de Barcelona. La burgesia s'avança i preveu el que succeirà urbanísticament a les rodalies de la gran ciutat. En la mesura que la pressió urbanística augmenta, es construeixen contínuament fàbriques i habitatges. Les primeres referències industrials estan lligades a la ceràmica i tota la producció vinculada al fang aprofitant la qualitat argilosa del sòl.

Amb l'aparició de les primeres indústries a finals del segle XIX i principis del XX comença un període de transformació profunda de la societat catalana en conjunt i de la ciutat d'Esplugues en particular. Durant la primera meitat del segle XX d'una forma tímida, però a partir de la segona meitat d'una forma accelerada, s'ubiquen petits tallers i indústries que atreuen població immigrada d'altres indrets de Catalunya i de la resta d'Espanya. La millora de les comunicacions amb Barcelona i les seves rodalies, així com la de serveis com l'aigua corrent, l'electrificació i la telefonia, faciliten la localització de petites i mitjanes indústries al municipi.

Potser resulta agosarat parlar de moviment cultural, però del que no hi ha dubte és de l'extraordinari dinamisme i vitalitat que assoliren nombroses iniciatives i manifestacions culturals a l'Esplugues de la Segona República. Cal esmentar que el catalanisme serà un component molt definidor de la naturalesa i dels objectius d'aquest moviment. Al 1938 Esplugues compta amb quatre publicacions escrites: Portaveu del Grup Excursionista Germanor, La Veu d'Esplugues, Vibrant, i Nova Era. També hi trobem diverses entitats: el grup excursionista "Germanor", el centre "L'Avenç", el nucli cultural de Cal Quirze, la coral "La Paloma", Foment de La Sardana, així com diverses entitats esportives. El centre cultural L'Avenç aglutinà durant molts anys l'aspecte social i recreatiu del poble amb els seus balls, representacions teatrals per l'Acadèmia de Declamació i, més modernament, amb el cinema.

La guerra civil va suposar un fort trencament respecte a l'activitat cultural desenvolupada fins llavors. El final de la guerra va comportar que Esplugues deixés de constituir-se com a lloc de segona residència, per davallar, inexorablement, juntament amb molts d'altres municipis de l'àrea metropolitana, cap a la suburbialització, i l'auge incontrolat de la inversió privada. Així, es van generar formes de creixement urbà basades en l'especulació, que van configurar un territori desvertebrat i amb escassetat de serveis. Durant el franquisme, la manca d'una planificació territorial general i sense una política de distribució industrial que contemplés el territori en el seu conjunt, es donà una situació irreversible: zones abandonades davant zones superpoblades, forta especulació del sòl, creixement incontrolat, etc. Esplugues anà perdent l'aire de poble i es convertí en una ciutat, però, malauradament, en una ciutat on els criteris urbanístics i estètics, la sensibilització per l'entorn, i les necessitats d'uns serveis socials foren principis inexistent.

Juntament a l'auge de l'activitat industrial i a la incorporació efectiva de la ciutat al cinturó industrial de Barcelona, al llarg dels anys 60 i 70 es produeixen els grans moviments migratoris. Esplugues va passar de tenir 3.631 habitants al 1940 a tenir-ne 38.318 al 1975. També durant aquells anys es construeix l'autopista A-2 que va representar la divisió en dos del municipi.

Al 1976 s'aprovà el Pla General Metropolità, que afectava a la ciutat de Barcelona i als 26 municipis circumdants. El Pla reduïa l'alçada edificatòria, disminuïa l'especulació, i establia reserves per a infraestructures diverses: parcs, jardins, equipaments, etc.

Durant aquests últims anys s'han construït a Esplugues nous sectors d'habitatges i espais públics, concebuts amb l'objectiu de vertebrar la ciutat, teixir la trama urbana i reequilibrar el territori. Actualment, la majoria del terme municipal està edificat i plenament integrat en el contínuum urbà barceloní, amb una economia enfocada majoritàriament al sector dels serveis. En aquest sentit, el paper de la cultura en el context de la societat de la informació i la comunicació, ha d'esdevenir cada vegada més important.

2.4 Geografia urbana: torrents, camins, carreteres, vies naturals i artificials

El terme municipal d'Esplugues està travessat tant per vies naturals (com són els torrents), com per vies artificials (els camins, les autopistes i les carreteres).

El terme municipal d'Esplugues, està compostat per muntanya i planària, de manera que l'aigua de la pluja s'escola pels esvorancs donant lloc a rierols i torrents. Aquest tipus de sòl tan permeable facilitava l'erosió i la formació de coves o balmes (*speluncas*, en llatí; *spelugs*, en grec), d'on deriva el nom de la ciutat. Quan un lloc rep aquesta denominació, expressa una topografia accidentada amb la presència de balmes o coves. I aquesta era una característica d'Esplugues abans de la urbanització del seu territori. Al nom d'Esplugues se li afegeix el de Llobregat perquè totes les aigües del poble van a parar a aquest riu.

Esplugues ha estat tradicionalment un punt d'enllaç entre la capital de Catalunya i la resta de la comarca i el país. Alguns camins i carreteres que servien per entrar o sortir de Barcelona han passat pel terme municipal. A la vora d'aquests camins i carreteres naixeren i creixeren els primers nuclis habitats i, amb la posterior creació de noves vies de comunicació, el poble va augmentar. L'expansió urbanística i de població s'ha localitzat sempre seguint aquestes vies.

Aquestes camins, carreteres i grans vies de comunicació han estat sovint un mitjà d'unió entre pobles i ciutats, però d'altres vegades han estat espais de separació entre barris i veïns d'Esplugues.

Al relleu d'Esplugues hi podem distingir dues grans unitats: la muntanya i el pla o Gavarra, essent aquestes solcades per torrents. Tota aquesta extensió de

terra fou emprada intensivament per a l'agricultura fins a principis del segle XX, tant per l'escassa inclinació com per les seves fèrtils terres. Alhora, quan s'abandonà l'agricultura per a donar l'ús del sòl a una activitat industrial o residencial, aquesta mateixa uniformitat del relleu afavoriria la ràpida i fàcil edificació. Per això els barris d'Esplugues neixen i creixen al voltant dels torrents.

Les muntanyes d'Esplugues són a la part central de la serra de Collserola. Seguint la carena d'aquesta serra cal destacar tres muntanyes, amb els respectius cims: Sant Pere Màrtir (399 m) o Puig d'Ossa, el Turó el Temple (262 m). Resseguint els torrents d'Esplugues es poden observar els estrats de diverses menes d'argiles i margues de diferents colors: grogues, totes elles cobertes pels travertins i tortorà, i terres d'al·luvió quaternàries (argiles roges i bretxes). Totes aquestes argiles margoses són impermeables i plàstiques, i es pasten molt bé amb l'aigua per a la fabricació de rajoles i terrissa.

2.5 Dades socio-econòmiques

La centralitat amb què emergeix la cultura en totes les noves configuracions econòmiques i socials obliga a repensar les polítiques culturals tot vinculant-les als canvis demogràfics, socials i econòmics que es produeixen al territori. Tot seguit, es presenten algunes dades relatives a la població i l'activitat econòmica d'Esplugues. L'anàlisi i comprensió de l'abast de les següents dades ens pot ajudar a emmarcar millor l'anàlisi de la realitat cultural del municipi.

Esplugues pertany a la comarca del Baix Llobregat. Seguint el cens de 2004, tenim que a Esplugues hi viuen 45.915 persones. El municipi té una superfície de 4,6 km² i, en conseqüència, la densitat de població és de 9.981 habitants per quilòmetre quadrat, xifra força elevada.

En la última dècada, podem observar una paulatina decaiguda del número d'habitants quan, tant la comarca com Catalunya en general venen creixent continuadament durant aquest mateix període. Aquesta tendència d'Esplugues es deu a diversos factors. D'una banda l'encariment del preu del l'habitatge ha fet que cada vegada siguin més les persones (especialment entre els joves) que es veuen obligades a canviar de ciutat de residència. D'altra banda, cal recordar que, com hem vist més amunt, el percentatge de sòl que el terme municipal d'Esplugues té compromès és elevat, de manera que la construcció de noves vivendes i, en conseqüència, l'augment de la població, resulten força improbables. En aquest sentit, cal esmentar també la caiguda de la natalitat (fenomen general al països occidentals) com un dels factors que també han contribuït al decreixement del número d'habitants d'Esplugues. I finalment, cal recordar que, el número d'immigrants d'altres països que ha rebut Esplugues en aquests últims anys ha estat, en comparació amb la resta de municipis de l'àrea metropolitana, més aviat escàs.

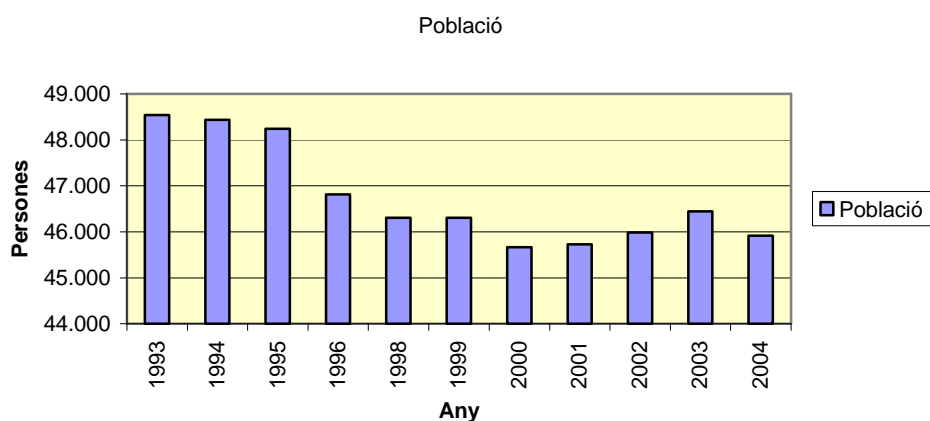
Taula 1. Evolució de la població d'Esplugues

Any	Població	Creixement respecte última data
1903	1.051	-
1950	3.981	2.930
1960	13.183	9.202
1975	38.318	25.135
1981	46.079	7.761
1986	47.670	1.591
1991	48.310	640
1993	48.543	233
1994	48.437	-106
1995	48.244	-193
1996	46.810	-1.434
1998	46.304	-506
1999	46.304	0
2000	45.668	-636
2001	45.731	63
2002	45.988	257
2003	46.447	459
2004	45.915	-532

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

A la següent taula podem observar, d'una manera més gràfica, la pèrdua de població que ha experimentat la ciutat en la última dècada:

Taula 2. Evolució de la població d'Esplugues

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

Pel que fa a la composició de la ciutat, a Esplugues, tal i com succeeix en els últims anys a la resta de municipis de Catalunya, el volum de gent gran creix paulatinament, i igualment ho fa el número de naixements. Malgrat tot, l'increment de la quantitat de persones grans és superior a l'augment del número de naixements, de manera que el procés d'envelliment propi de les societats occidentals continua el seu curs:

Taula 3. Moviment natural de la població, Esplugues de Llobregat

	1998	1999	2000	2001	2002
Naixements	330	352	340	403	368
Defuncions	282	333	333	288	358
Creixement vegetatiu	48	19	7	115	10
Matrimonis	137	189	146	140	169
Taxa bruta de natalitat (per mil habitants)	7,1	7,7	7,4	8,8	8
Taxa bruta de mortalitat (per mil habitants)	6,1	7,2	7,3	6,3	7,7
Taxa bruta de nupcialitat (per mil habitants)	0,7	1	0,8	0,8	0,9

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

A Esplugues, i seguint les dades del Cens d'Habitants de 2001, són àmplia majoria les persones en edat laboral (entre 16 i 64 anys), exactament un 73,33% respecte del total de la població. El número de persones per sota dels 16 anys representa el 12,37%. Els majors de 64 anys representen el 14,3% de la població:

Taula 4. Distribució de la població per edats. Municipi, comarca i Catalunya

2001	Esplugues	%	Baix Llobregat	%	Catalunya	%
<16	5.580	12,37	103.704	14,97	872.833	13,76
16 – 64	33.092	73,33	500.730	72,27	4.366.994	68,85
>64	6.455	14,30	88.458	12,77	1.103.283	17,39

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

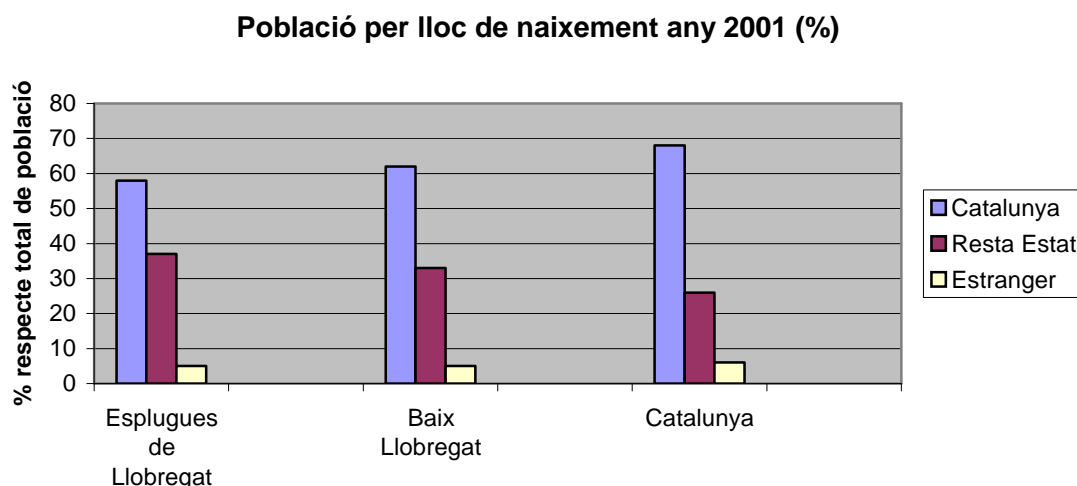
Pel que fa al lloc de naixement, a Esplugues hi predominen les persones nascudes a Catalunya, si bé el pes dels nascuts a altres indrets d'Espanya és encara relativament important. Mentre que entre els habitants nascuts a Catalunya predominen els joves, els nascuts a la resta de l'Estat són, majoritàriament, persones més grans. El percentatge que representen les persones que han nascut fóra de Catalunya és sensiblement superior al del Baix Llobregat i al de Catalunya en general:

Taula 5. Població per lloc de naixement (%) any 2001

	Catalunya	Resta Estat	Estranger
Esplugues de Llobregat	58%	37%	5%
Baix Llobregat	62%	33%	5%
Catalunya	68%	26%	6%

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

A la següent taula podem veure d'una manera més gràfica la distribució de les persones segons el lloc de naixement d'una manera comparativa:

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

La immigració a Catalunya ha estat determinant per assegurar un creixement demogràfic gairebé continu en una situació de baixa fecunditat. D'entre totes les comarques catalanes, el Baix Llobregat ha estat la que ha rebut un major impacte de la immigració provinent de la resta de L'Estat. La proporció que representava la immigració era, l'any 1996, del 37,1%, però l'any 1970, aquest percentatge es remuntava fins al 52,9% de la població total de la comarca.

Pel que fa a la cronologia de la immigració, el Baix Llobregat ha rebut des de la dècada dels quaranta, dues onades migratòries de naturalesa diferent, una primera que arriba al màxim en la dècada dels cinquanta, en la que els principals protagonistes serien els murcians, valencians, aragonesos i els andalusos de la província d'Almeria, i una segona onada migratòria que començaria als anys seixanta, on els principals actors són andalusos, castellans i extremenys. Les successives crisis econòmiques de la segona meitat dels setanta van aturar sobtadament els moviments migratoris procedents de la resta d'Espanya. Malgrat la reducció experimentada pel col·lectiu d'immigrants al llarg dels anys vuitanta, el Baix Llobregat era, l'any 1996, la comarca catalana amb una proporció més gran de població nascuda en una altra regió d'Espanya. La segona meitat dels vuitanta significa l'esgotament de la immigració de la resta d'Espanya i ens porta un nou corrent migratori: la immigració estrangera, que s'ha accelerat extraordinàriament des de la segona meitat dels anys 1990.

Les persones nascudes a Andalusia i Extremadura són, per aquest ordre, les més nombroses pel que fa als nascuts fóra de Catalunya. Les dues Castelles, Galícia i Aragó són també comunitats d'origen de molt espluguencs, tal i com s'observa a la següent taula:

Taula 6. Origen de la població per Comunitats Autònomes

Esplugues	1991	%	1996	%	2001	%	2003	%
Catalunya	27.228	56,36	27.188	58,08	26.096	57,83	26.290	56,60
Andalucía	9.284	19,22	8.367	17,87	7.352	16,29	7.236	15,58
Extremadura	2.454	5,08	2.292	4,90	2.050	4,54	2.031	4,37
Castella-La Mancha	1.959	4,06	1.760	3,76	1.581	3,50	1.548	3,33
Castella-Lleó	1.881	3,89	1.805	3,86	1.709	3,79	1.691	3,64
Galícia	1.118	2,31	1.074	2,29	1.044	2,31	1.022	2,20
Aragó	1.303	2,70	1.183	2,53	1.051	2,33	1.016	2,19
País Valencià	577	1,19	476	1,02	427	0,95	421	0,91
Resta comunitats	1.151	2,38	1.109	2,37	999	2,21	1.015	2,19
Estrangers	858	1,78	1.183	2,53	2.427	5,38	3.781	8,14
TOTAL CCAA (sense Catalunya)	20.224	41,86	18.439	39,39	16.604	36,79	16.376	35,26
TOTAL MUNICIPI	48.310	100	46.810	100	45.127	100	46.447	100

Font: Institut D'Estadística de Catalunya

A l'any 2004, les persones que resideixen a Esplugues i que han nascut a l'estranger són un total de 3.468, el que representa un 7,5% de la població total del municipi. Pel que fa al lloc d'origen, la majoria provenen de Llatinoamèrica (63%), seguit dels països de l'est d'Europa (20%) i d'Àfrica (12%). Aquests últims provenen en la seva pràctica totalitat del Marroc. El número de persones provinents d'altres països és una xifra que segurament augmentarà en els propers anys, i aquest és un fet que, si bé cal abordar des d'una visió integral, cal que sigui pres en compte a l'hora de dissenyar la política cultural en el futur.

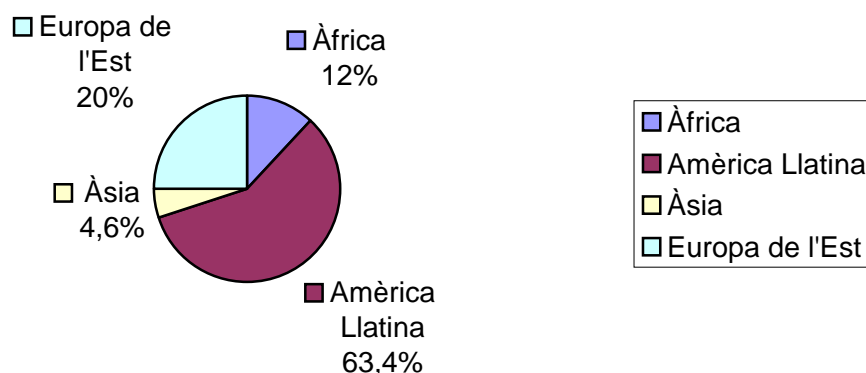
Taula 7. Persones que viuen a Esplugues nascudes estranger 2004

	nombre	%
Àfrica	416	12,0
Amèrica Llatina	2.197	63,4
Europa de l'Est	693	20,0
Àsia	159	4,6
Resta	3	0,1
TOTAL	3.468	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

Al següent gràfic podem veure quina és la proporció que representa cada continent pel que fa a les persones que viuen a Esplugues i que han nascut a l'estranger:

Procedència dels immigrants a Esplugues (any 2004)

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

Seguint amb l'anàlisi de l'estructura poblacional d'Esplugues, tenim que el percentatge que representa el número de persones amb estudis augmenta any rere any. En aquest sentit, cal tenir en compte aquest augment ja que, a priori, ha de suposar un creixement de les persones potencialment interessades en les activitats culturals.

Si observem la següent taula amb deteniment, podrem observar que a Esplugues el nivell d'instrucció no és més baix proporcionalment que a la resta de Catalunya. Pel que fa a les persones amb un títol mitjà o superior, la proporció que aquestes presenten a Esplugues és superior al percentatge del Baix Llobregat i de Catalunya. Segurament això es deu a l'arribada de persones provinents de l'entorn metropolità, de classe mitjana, i que en els darrers anys han fixat la seva residència a Esplugues.

Taula 8. Comparació nivell d'instrucció de la població major de 10 anys (%), any 2001

	Esplugues de Llobregat	Baix Llobregat	Catalunya
No sap llegir/escriure	2,41 %	2,54 %	2,05 %
Sense estudis	12,18 %	11,55 %	10,35 %
ESO, EGB 1 ^a etapa	21,89 %	22,27 %	23,66 %
ESO, EGB 2 ^a etapa	21,86 %	23,27 %	23,07 %
FP 1er grau	5,20 %	5,80 %	4,88 %
FP 2 ^{on} grau	5,43 %	5,60 %	4,74 %
BUP i COU	10,60 %	9,05 %	9,93 %
Títol mitjà	5,99 %	4,76 %	5,54 %
Títol superior	6,25 %	4,47 %	6,01 %
TOTAL	91,82	89,31 %	90,25 %

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

Respecte al coneixement del català, la població té un coneixement de la llengua inferior al de la mitjana de la comarca i al de la mitjana catalana.

Taula 9. Coneixement del català, any 2001

	L'entén	El sap parlar	El sap llegir	El sap escriure	No l'entén
Esplugues de Llobregat	91,8	65,7	68,3	42,2	8,2
Baix Llobregat	92,4	65,8	67,9	43,3	7,6
Catalunya	94,5	74,5	74,3	49,8	5,5

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

Si bé no es compta amb la dada estadística concreta, es pot afirmar que l'ús social del català a Esplugues és més aviat escàs.

Pel que fa a la mobilitat obligada, ja sigui per motius de treball o bé d'estudi, ha augmentat significativament en els darrers anys. Aquest no és un fenomen exclusiu d'Esplugues, sinó que se'ns presenta com una de les dinàmiques generals més característiques de l'àrea metropolitana.

El professor Salvador Giner comentava recentment que els habitants de l'àrea metropolitana tendeixen a dormir en una població, treballar en una altra, i comprar en una altra, cada vegada amb més freqüència. A més, cal destacar que la interrelació no es produeix en un únic sentit, perifèria-centre, sinó en múltiples direccions que, sovint, ja no inclouen el centre. L'encariment i la manca de sòl han desplaçat bona part de l'activitat econòmica i de les noves residències a la primera i segona corona metropolitanas.

Des de la cultura, cal assumir aquesta dinàmica com una oportunitat per a l'assoliment d'una descentralització cultural efectiva. Descentralització en la que la riquesa i la vitalitat cultural de municipis com Esplugues hi pot tenir molt a dir.

Taula 10. Mobilitat de la població per motiu de treball, any 2001

Desplaçaments a dins	4.716
Desplaçaments a fora	15.957
Desplaçaments des de fora	10.645
Total generats	20.673
Total atrets	15.361
Diferència atrets/generats	-5.312

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

Taula 11. Mobilitat de la població per motiu d'estudi, any 2001

Desplaçaments a dins	1.110
Desplaçaments a fora	2.250
Desplaçaments des de fora	1.243
Total generats	3.360
Total atrets	2.353
Diferència atrets/generats	-1.007

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

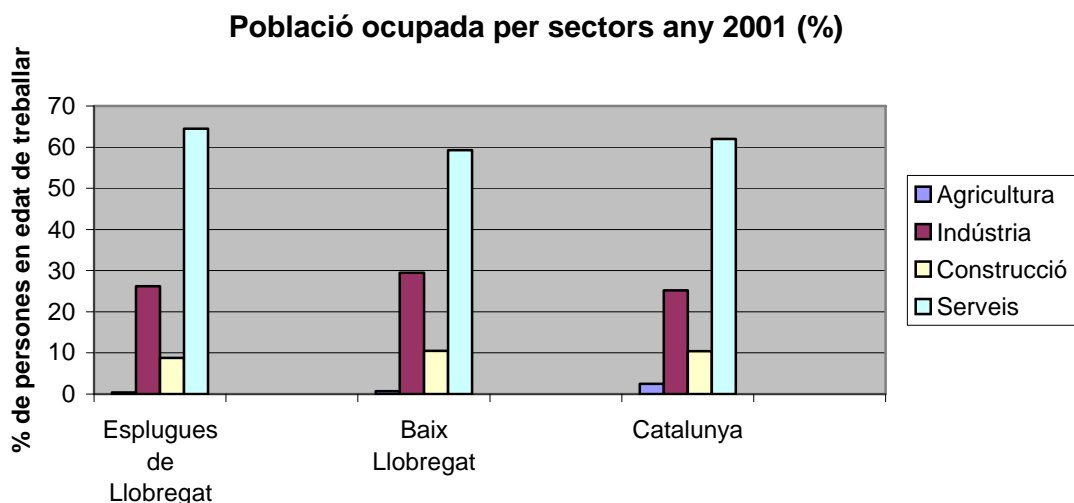
També a Esplugues hi podem observar una altra dinàmica més general, com és el creixent procés de terciarització de l'economia. Aquest és un factor important, ja que la cultura és una activitat estretament vinculada al desenvolupament del sector dels serveis i a les activitats portadores d'un valor afegit diferencial.

A Esplugues, el percentatge de persones que avui es dediquen a l'agricultura és pràcticament testimonial. Pel que fa a la indústria, el municipi presenta una proporció de persones que hi treballen inferior a la de la comarca però superior a la de Catalunya, fet que ens parla del pes que ha representat aquest sector a la ciutat en l'últim segle.

Taula 12. Població ocupada per sectors (%) any 2001

	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis
Esplugues de Llobregat	0,4	26,2	8,8	64,5
Baix Llobregat	0,7	29,5	10,5	59,3
Catalunya	2,5	25,2	10,4	62

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

Pel que fa a la taxa d'atur, aquesta representava al 2004 el 5,8% de la població activa, el que es pot considerar com un percentatge baix. Cal tenir en compte, però, i malgrat no es disposa de la xifra exacta, la elevada temporalitat i precarietat que presenta, en termes generals, el mercat de treball.

La renda bruta familiar disponible per habitant és una mica inferior a la mitjana catalana, però superior a la d'alguns municipis de similars característiques:

Taula 13. Municipis de referència, any 2003

	Població	Superfície (Km2)	Densitat pobl.	Renda (€)*
Esplugues de Llobregat	46.447	4,60	10.097	11.889
Sant Feliu de Llobregat	41.543	11,81	3.518	10.864
Gavà	42.304	30,76	1.375	11.183
Mollet del Vallès	50.001	10,77	4.643	10.119
Castelldefels	52.405	12,87	4.072	13.834
Viladecans	59.343	20,39	2.910	10.338
El Prat de Llobregat	63.312	31,17	2.031	9.758
Sant Boi de Llobregat	80.738	21,48	3.759	10.074
Cornellà de Llobregat	82.817	6,96	11.899	10.116

Font: Diputació de Barcelona

* Renda per habitant (2002). Servei d'Informació Econòmica Municipal

2.6 La constitució interna de la ciutat

La conformació de la personalitat social i urbana d'Esplugues es perfila doncs, a partir de la ràpida evolució d'un nucli rural i pre-industrial fins arribar a la gran ciutat contemporània que avui tenim. Aquest desenvolupament es produeix tant per la via del creixement propiciat per l'expansió de l'activitat local i de l'àrea metropolitana en general, com per la promoció de nous polígons residencials, els quals es presenten poc articulats entre ells.

L'aparició i posterior evolució de les barriades o districtes administratius del poble ha anat canviant al llarg dels anys en la mesura que el poble creixia. Fruit d'aquest creixement sorgeix la necessitat d'administrar i gestionar el territori i els serveis públics per tal de proporcionar a la població i a les activitats productives unes infraestructures adequades a les seves necessitats. Actualment, Esplugues està dividida en 10 districtes urbans, la població dels quals podem veure a continuació:

Taula 14. Població per barris

	Km ²	Població 2004	% respecte total de població
Centre	0,669	7.681	16,6
La Plana	0,417	9.346	20,2
Can Clota	0,213	3.747	8,1
Finestrelles	1,227	831	1,8
Ciutat Diagonal	0,485	682	1,5
La Miranda	0,249	757	1,6
La Mallota	0,159	1.297	2,8
El Gall	0,385	4.005	8,7
Montesa	0,231	3.381	7,3
Can Vidalet	0,527	14.569	31,5
Total	4,562	46.296	100,0

Font: Ajuntament d'Esplugues de Llobregat

Actualment, La Plana, el Barri Centre, i sobretot el barri de Can Vidalet són els que aporten un major volum de població a la ciutat.

Cal tenir en compte que els barris no han existit com a tals fins ben entrat el segle XX. L'any 1946, quan Esplugues ja tenia 4.600 habitants, l'Ajuntament, mogut pel ràpid creixement del municipi, va creure convenient dividir-lo en cinc districtes administratius. Avui, com veurem més endavant, cada barri representa una certa realitat urbana, geogràfica i, el que és més important, socio-econòmica, diferent entre sí.

A Esplugues s'observa una certa separació entre barris. Certament, la ciutat es veu creuada per barreres naturals (torrents) i per barreres artificials (autopista, carreteres, etc.), i a això s'hi afegeix el fet que cada barri presenta unes característiques socials diferents. L'autopista, i diverses vies de comunicació, fragmenten el municipi, dificultant la coordinació entre barris, i fent discontinua la trama urbana.

També, hem de fer notar que des de l'Ajuntament democràtic es va apostar, en un primer moment, per donar una resposta a les demandes cíviues d'infraestructures i serveis, per tal de satisfer les mancances heretades, prioritzant l'acció immediata als barris, per sobre d'una política de ciutat entesa en el seu conjunt. Un exemple d'aquesta situació són les festes majors de cada barri. Aquesta és una forma de legitimar o donar categoria als barris: les festes de barri s'igualen a la Festa Major o a la festa de Santa Magdalena.

És cert que durant els últims anys s'han fet esforços molt notables per acabar de teixir la trama urbana, especialment pel que fa a la construcció de ponts, jardins, i diversos espais públics. En el mateix sentit, s'han preservat zones per a vianants dins del teixit urbà preexistent. Els espais públics desenvolupen una funció essencial a la ciutat, i són equipaments d'ús col·lectiu que creen llocs d'urbanitat i convivència. Aquests espais són l'estructura que permet l'articulació de la ciutat, el trànsit d'un barri a un altre, i per aquestes raons tenen un vincle directe amb la ciutadania, ja que afavoreixen la interrelació, el coneixement, la memòria, i l'expressió. A Esplugues, aquests espais públics són un dels elements més característics i representatius de la seva trama urbana.

Però malgrat tot, Esplugues se'ns presenta més encara com una "suma de barris" que no pas com un conjunt urbà sencerament articulat. No es pot trobar a la ciutat un barri central, o un equipament de referència, que aglutini l'activitat de la ciutat, i que sigui un punt de referència vàlid per a tots els ciutadans.

Al llarg de les taules de debat, s'ha constatat que un altre dels factors que pot haver contribuït a la manca d'identitat global com a ciutat ha estat la pèrdua del patrimoni (arquitectònic, industrial, etc.) del municipi. El patrimoni, la memòria, etc., són un dels components que més poden ajudar a desenvolupar el sentiment de pertinença o d'identificació amb l'espai que s'habita.

Igualment, i com ha succeït a la major part dels municipis de l'àrea metropolitana, s'observa una població amb dues dinàmiques o amb dos pols d'arrelament cultural diferents: els que corresponen a la cultura autòctona, i els

relatius al lloc d'origen dels immigrants. Aquest fenomen va significar que a partir de l'arribada dels immigrants als anys seixanta, una part dels agents actius de la població històricament més arrelada adoptessin una actitud defensiva, en no acabar d'assimilar l'aparició de nous barris en el que consideraven "el seu poble". Els immigrants, per la seva banda, van mantenir en gran part els elements culturals característics del seu lloc d'origen, no acabant d'identificar-se amb la cultura autòctona. Si bé, últimament, hi ha símptomes d'apropament entre tots dos grups, encara persisteix una certa incomunicació mútua, ja que la dinàmica de la vila no ha estat capaç de crear una identitat global.

Tot plegat, condueix a que, entre bona part dels espluguencs, no existeixi una concepció global de ciutat, un sentiment d'identificació amb la ciutat. En certs aspectes encara perdura un sentiment de pertinença al barri, o un sentiment de pertinença a un origen cultural o territorial concret, acaba primant potser la visió sectorial de la ciutat per sobre d'una visió més global.

Certament, és difícil trobar aquesta consciència de ciutat quan s'està a tants pocs quilòmetres del centre de Barcelona. Es troba a faltar algun element aglutinador que contribueixi a mantenir i reforçar la seva personalitat, a que la seva personalitat no quedi diluïda en el magma impersonal de la gran Barcelona.

A tots els aspectes fins ara comentats, cal afegir el factor del progressiu encariment del preu de l'habitatge, dinàmica que ha generat dues conseqüències: d'una banda, el fet que els joves hagin de marxar d'Esplugues, i de l'altra, que Esplugues sigui una ciutat que acull persones amb rendes altes. Com algú ha reconegut al llarg de les taules de debat de la fase de diagnòstic: "Esplugues és un dormitori d'alt standing, hi ha alguns sectors que estan poc compromesos amb la ciutat, que la cultura els hi resulta més aviat una molèstia, que l'únic que busquen és tranquil·litat". Al llarg de les taules de debat s'ha posat de manifest certa contradicció entre el fet que la ciutat aposti per ser bàsicament residencial, i el suport i la promoció de certes activitats culturals, especialment les de caire festiu.

Des de les entitats culturals, al llarg de les taules de debat, s'ha manifestat en aquest mateix sentit que "encara no hem recuperat el carrer. El carrer, culturalment parlant, no és nostre, es diria que la cultura sembla un caprici o una molèstia que incomoda, si bé, de fet, la nostra és una cultura expansiva, espontània". Encara és manté, en certa mesura, el caràcter de ciutat dormitori: alguns sectors de la ciutat demanen neteja, no volen soroll, però sembla que no demanen activitats culturals. Això encara es veu agreujat per l'alta densitat de població del municipi.

Donades aquestes condicions, el que tenim és que la cultura potser encara no s'ha manifestat com aquell element capaç de definir la identitat de Esplugues, o si més no, la cultura no ha contribuït a integrar els diversos col·lectius que hi ha a la ciutat. Tal i com s'ha reconegut a les taules de debat, una bona part de la ciutat no participa o no es sent integrada a la vida cultural, quan, per la seva naturalesa, la cultura ha de ser necessàriament un element d'integració social i democratització, i no pas de diferenciació social.

En resum, podem afirmar que Esplugues té una identitat poc consolidada com a ciutat, ja que no ha estat capaç d'estructurar un projecte global que comptés amb el compromís de tots els agents locals.

De cara al futur, caldrà que les polítiques culturals del municipi tinguin present i difonguin la realitat i el passat més recent de la ciutat: industrialització, immigració...en definitiva, reconèixer el paper que ha tingut –i té- cada comunitat en la construcció de la ciutat. A banda de les estratègies urbanístiques i de vivenda, la cultura pot ser un element de convivència i de cohesió social, i pot ajudar a desenvolupar un cert sentit de pertinença a la ciutat, un cert sentit de ciutat.

3. Esplugues i el seu patrimoni

3.1 El patrimoni d'Esplugues

El patrimoni representa l'experiència i l'esforç de desenvolupament de tota una ciutat en una etapa històrica anterior, cristal·litzada de forma material i, en alguns casos, de forma immaterial. La ciutat i el seu patrimoni són un recurs immediat per a la interpretació de la societat, la història, i el seu medi. Una actitud que integri els diferents àmbits patrimonials de la ciutat (arquitectònic, històric, arqueològic, toponímic, natural, etnogràfic, etc.) en el disseny urbà, pot aprofitar aquest enorme potencial. De fet, modernament, el patrimoni és un dels àmbits de la gestió de les polítiques culturals que amb més força està essent incorporat als programes de desenvolupament local, de qualitat de vida, de desenvolupament de la identitat i la cohesió social, així com de desenvolupament econòmic i de l'equilibri territorial.

Una de les paradoxes de les primeres etapes de la gestió cultural, a Esplugues però també a la major part de municipis de Catalunya, és que la planificació i el disseny conceptual de moltes infraestructures ha estat fruit del treball de l'urbanisme i l'arquitectura, amb una migrada participació dels agents reals de la cultura.

En general, a Catalunya, el patrimoni és un dels elements menys desenvolupats de les polítiques culturals municipals. S'ha fet un esforç evident, però no s'ha tingut una visió de planificació ni de programació pel que fa a la gestió i la divulgació d'aquest patrimoni.

Aquesta tendència general resulta especialment perjudicial en casos com el d'Esplugues, on el patrimoni és un element susceptible d'esdevenir una plataforma social d'integració, vàlida pels diferents pols d'arrelament cultural. La potencialitat del patrimoni com a element que pot ajudar a recuperar i regenerar un sentiment d'identitat entre tots els espluguencs -tot reconeixent la contribució que ha tingut cada comunitat a la creació de la identitat global de la ciutat-, permet que siguin una de les eines més importants a l'hora de millorar la cohesió social i crear un marc referencial comú per a la ciutat.

Habitualment, quan parlem de memòria o de patrimoni, ens estem referint a la nostra presència a la ciutat, i de quina manera vivim la ciutat. La memòria històrica és la nostra memòria individual que, afegida a la memòria col·lectiva, és la que ens crea aquest sentiment d'identificació amb el territori.

Tots tenim referents en l'espai que habitem. Aquest referents poden ser històrics però també poden ser referents recents. Els nostres carrers, les places, els edificis emblemàtics i els espais d'ús públic són els que ens vincularan emocionalment a la nostra ciutat. Son els espais on la vida cultural es desenvolupa. Aquest referents són els que ens ajuden a tenir "identitat" de ciutadans, sentiment de pertinença. Aquesta identitat és independent del lloc d'origen, és a dir la població migrada també es vincula emocionalment a l'espai on viu i l'ocupa conscientment.

Esplugues, com la resta de municipis de la regió metropolitana, ha viscut, en la seva història més recent, grans canvis econòmics, urbanístics, socials i demogràfics que han precipitat el pas ràpid de vila a ciutat. No obstant això, a Esplugues encara hi perviu un valuós patrimoni arquitectònic representatiu d'algunes de les etapes de la seva història:

- Casa de la vila. A l'any 1766 es va autoritzar al comte Darnius edificar una casa amb funcions d'hostal i carnisseria. La casa s'edificà al costat de la nova carretera reial (veritable eix de creixement de la població). En Rafael Cortada, Baró de Maldà, assenyala a l'any 1794 que era el millor hostal de tota la carretera Reial des de Barcelona a Madrid. L'any 1940 l'Ajuntament d'Esplugues va adquirir la propietat per destinar-la a casa de la vila i va encarregar-ne la rehabilitació a l'arquitecte municipal Climent Maynés.
- Forn i xemeneia de la fàbrica de ceràmica artística Pujol i Bausis. El conjunt d'elements que constitueixen els quatre forns de tipus àrab, els dos forns enterrats (descoberts entre 1993 i 1996), els dos forns d'ampolla i la xemeneia són un valuós testimoni de les vinculacions que Esplugues ha mantingut amb el fang. La fàbrica Pujol i Bausis constitueix un centre molt important d'obligada referència en el món de la ceràmica artística industrial a Catalunya i, molt especialment, en el període d'auge dels corrents modernista i noucentista. Arquitectes com Gaudí, Gallissà, Puig i Cadafalch, Domènech i Montaner...nodriren les seves obres arquitectòniques dels elements ceràmics elaborats a la fàbrica. Es va enderrocar la fàbrica Pujol i Bausis a finals de la dècada de 1980, en un moment en el que la preocupació pel patrimoni i la recuperació de la memòria, malauradament, no era un tema tan present. Actualment es conserven els forns.
- Can Tinturé. El seu primer propietari, Joan Tinturé, regidor i alcalde d'Esplugues (1910-1915) encarregà la construcció d'aquesta magnífica torre a l'arquitecte Claudi Duran. Actualment és la seu del museu, acollint l'important col·lecció de rajola catalana de mostra de Salvador Miquel.
- Monestir de Santa Maria de Montsió. L'any 1947 la comunitat de monges dominiques adquiria la propietat de Can Casanovas amb l'objecte de traslladar la seva residència de la Rambla de Catalunya a un altre indret més d'acord amb les seves necessitats. El nou emplaçament de la comunitat significà, també, el trasllat del claustre gòtic que originàriament havia estat a l'antic convent agustiniana situat prop de la plaça Santa Anna. De cara al futur, es contempla la possibilitat que aquest espai esdevingui una zona verda unida amb el Torrent d'En Farré, principal parc de la ciutat. El pla tindria continuïtat a la Plaça de Santa Magdalena, on es troba el consistori municipal.

- Can Casanovas. Es troba emplaçat dins del monestir de Santa Maria de Montsió. Des de la porta de l'atri del claustre es pot apreciar la façana posterior de Can Casanovas, on encara es pot entreveure el pas del modernisme per Esplugues.
- Can Cortada. Masia d'aspecte senyorívol del s. XV situada al carrer de l'Església. Rafael d'Amat i de Cortada, Baró de Maldà, la va recuperar l'any 1768.
- Can Ramoneda, del segle XIV, és una de les cases pairals més característiques del municipi
- Can Pi, es creu que és del s. XVI i és una de les masies més antigues de la vila
- Església parroquial de Santa Magdalena. Des de 1103 fou consagrada com a parròquia del poble. Durant el s. XVI, a causa del creixement de la població, fou necessari engrandir-la. L'any 1843 es decideix l'engrandiment i la construcció del nou temple. L'any 1936 l'església fou incendiada parcialment. Tot just acabada la guerra civil s'iniciaren les obres de reconstrucció del temple. L'any 1944 s'engrandeix el presbiteri i s'inicia la construcció de la nova rectoria. Recentment, s'han fet treballs d'arranjament de l'interior i sanejament de la pedra de la coberta.
- Can Cargol. Aquesta masia contribueix a accentuar el tipisme del carrer Montserrat. Malgrat diferents transformacions, conserva bona part de la tipologia i estructura original.
- Can Biolet. Es tracta d'una masia integrada perfectament en el conjunt paisatgístic i arquitectònic del carrer Montserrat. És de tipus basilical.
- Casa Fàbregas. La masia és de planta quadrada amb afegits laterals i coberta a quatre aigües, composta de planta baixa, pis i golfes. En els terrenys que havien estat de Can Fàbregas, tocant al torrent s'hi conserva un antic molí, possiblement originari del S. XVIII si bé ha sofert diferents reformes posteriors.
- Parc de Can Vidalet. És un dels parcs històrics de l'àrea metropolitana i un dels espais verds urbans més valuosos d'Esplugues. Sovint, sense cap base documental que així ho confirmi, s'ha afirmat que els jardins daten dels anys 20 i que són obra del mestre universal de la jardineria, Jean-Claude Nicolás Forestier, potser ajudat pel seu deixeble Nicolau Maria Rubió i Tudurí, aleshores arquitecte municipal d'Esplugues. El parc, actualment, comprèn una extensió aproximada de 3,5 ha. El parc de clara inspiració romàntica, conté elements d'interès. Assenyalem el llac, on destaca el reinstaurat temple –còpia de l'original– d'inspiració neoclàssica, el safareig, i el mateix edifici de Can Vidalet.

- Can Clota. Un dels edificis més remarcables i emblemàtics de la ciutat. Els seus orígens es remunten al període medieval quan s'alçà la masia inicial i la torre.
- Casal de cultura Robert Brillas. L'edifici, concebut com a masia, havia estat adaptat per la família Brillas com a celler l'any 1888. A principis del segle XX, l'antiga masia fou reformada al gust modernista, possiblement, coincidint amb la creació, l'any 1906 de l'entitat cultural de "L'Avenç" que, fins l'any 1923, utilitzà Can Brillas com a seu social.
- Torre dels Lleons. Fou edificada, possiblement, sobre una vil·la romana com semblen demostrar alguns vestigis que encara hi resten d'un tros de paret on es veu clarament la tècnica de construcció "opus spicatum", per la disposició en espina dels materials. Cal destacar l'existència de dues làpides romanes provinents de l'antiga muralla de Barcelona.
- Cal destacar, més enllà d'elements individuals, el nucli històric com a conjunt. Avui, el nucli històric se'ns presenta una mica aïllat de la ciutat, però en el futur, podria esdevenir un espai amb certa visibilitat i centralitat ciutadanes, així com tenir un paper en matèria cultural i patrimonial. Actualment cal destacar una línia recentment iniciada de promoció turística del nucli antic.

Tal i com hem pogut veure, alguns elements han arribat fins els nostres dies, però cal dir que a Esplugues també s'han perdut molts referents patrimonials en els últims temps (com poden ser les casetes d'en Pons i Termes).

Cal recordar que Esplugues va comptar en el seu dia amb un Pla urbanístic a la manera d'una veritable ciutat-jardí, realitzat pel qui n'havia estat arquitecte municipal, Gabriel Borrell i Cardona l'any 1917. Aquest fet és important perquè era un instrument que permetia establir un control ordenat sobre el futur creixement del municipi. Com ja hem vist més enrere, el creixement de la vila durant els anys 1950 i 1960 no va seguir aquesta planificació.

Avui, és evident que aquesta riquesa urbana d'Esplugues ha minvat pel que fa al seu patrimoni històric-arquitectònic. Aquest fet resulta especialment preocupant, donat que el patrimoni, ja sigui urbà o paisatgístic, forma part de la nostra identitat col·lectiva. Aquesta pèrdua de referents pot ser un dels factors que més hagi contribuït a que no hi hagi un sentiment d'identitat col·lectiva, una visió global de la ciutat, una identificació amb la mateixa.

Actualment, Esplugues compta amb un "Catàleg d'Edificis Històric-Artístics i Conjunts Paisatgístics del municipi d'Esplugues", aprovat l'any 1985 per l'Ajuntament. En aquests moments, està en marxa la revisió del catàleg i s'està elaborant un Pla Especial de Protecció del patrimoni local.

A banda del patrimoni material d'origen més remot, caldrà contemplar també en el futur des de la perspectiva patrimonial i de difusió elements arquitectònics d'origen contemporani o elements immaterials amb un gran valor patrimonial.

Volem destacar un parell d'exemples ben significatius de difusió del patrimoni d'Esplugues. D'una banda el llibre "Un passeig per Esplugues" editat per l'Ajuntament d'Esplugues amb el suport de la Diputació de Barcelona. I d'altra banda, volem destacar el procés de recollida de fotografies entre veïns i la posterior edició del llibre "Can Vidalet. Un temps i la seva gent". Les campanyes de recollida de fotos s'han realitzat al barri de Can Vidalet i ara s'estan efectuant als barris de La Plana i Montesa. La idea del projecte és obtenir un recull gràfic i representatiu de tots els barris de la ciutat, especialment dels indrets dels que no es conserven gaire imatges i que s'han transformat ràpidament en els darrers anys.

A banda de la tasca de difusió del patrimoni que duen a terme l'Arxiu i el Museu de la ciutat (i que mereixen una atenció apart dins d'aquest document de diagnòstic), volem destacar la tasca activa de difusió del patrimoni que duu a terme la pròpia societat civil espluguenc. Els nivells d'associacionisme, de sensibilitat, i de consciència al voltant de la pròpia història i patrimoni de la ciutat, són notablement superiors als existents a d'altres municipis de l'àrea metropolitana.

Tots els projectes esmentats contribueixen a difondre el llegat d'Esplugues, a l'hora que ajuden a crear un sentiment d'identificació i pertinença amb la ciutat, tot reconeixent el paper que ha tingut -i té- cada comunitat en la conformació de l'Esplugues actual.

En l'àmbit artístic i patrimonial, és imprescindible la presència a la ciutat de la Fundació de l'escultor i artista espluguenc Xavier Corberó, emplaçada al carrer Montserrat, i on es troba exposada a nivell privat una part de la seva obra. En diferents ocasions, des de l'Ajuntament s'han impulsat visites guiades al centre històric d'Esplugues incloent la Fundació en l'itinerari. En el futur, caldria contemplar la integració de la obra de l'artista en els canals públics de difusió de la seva obra i la cultura a la ciutat.

Cal pensar que entre Sant Just i Esplugues, hi viuen dos dels escultors catalans actuals més internacionals: Jaume Plensa i Susana Solano. El projecte urbanístic anteriorment comentat al voltant de l'Església, podria ser una bona oportunitat per qualificar estèticament l'espai públic.

En el futur, caldria contemplar tots els actius patrimonials de la ciutat, des d'una visió més integral, aconseguint gestionar, conservar, i difondre el ric patrimoni de la ciutat.

3.2 Els equipaments museístics

En l'àmbit local, el Museu té la funció d'esdevenir un punt de retrobada, de diàleg, de coneixement, de memòria, i ha d'estar al servei de la societat que l'envolta. En definitiva, el Museu ha de constituir un motiu d'orgull i d'identificació de la ciutadania.

Els dos espais públics dedicats a la funció museística i de difusió del patrimoni d'Esplugues són el Can Tinturé i l'antiga fàbrica Pujol i Bausis, tots dos estretament vinculats entre si, perquè s'articulen al voltant de la ceràmica, un dels elements culturals que distingeixen més singularment Esplugues de la resta de municipis de l'àmbit metropolità. Malgrat això, el discurs permet diferenciar-los clarament. D'una banda, la col·lecció del Museu Can Tinturé posa especial èmfasi en la evolució de la rajola de mostra, d'origen artesanal. Mentre que, per la seva banda, al Centre de Ceràmica i Arqueologia industrial Pujol i Bausis podem seguir el rastre de la producció de ceràmica industrial, amb un fort lligam amb l'etapa del modernisme.

Cal ressaltar que, la ceràmica, no tan sols és un element del passat, sinó que també pot erigir-se en un factor de projecció envers el futur. La ceràmica bé pot ser l'excusa per parlar de temes universals però, alhora, també, de temes d'interès local. El propi Pau Pujol Vilà, propietari de Pujol i Bausis, fou el fundador de "L'Avenç", una entitat que ja és centenària i que encara perviu. Com s'ha transformat aquella Esplugues ceramista amb una població on no hi queda cap activitat econòmica relacionada amb aquest àmbit? I, sobretot, cap a on anem? Són algunes de les preguntes que cal plantejar, també, en el marc del museu, i la resposta de les quals està en els propis ciutadans. La vocació del Museu d'Esplugues és esdevenir un equipament obert a la ciutadania, proper als barris, i sensible a la realitat local passada i actual.

CAN TINTURÉ

Inaugurat a l'any 2003, el museu d'Esplugues està ubicat a Can Tinturé, i presenta la col·lecció de rajola de mostra Salvador Miquel. El Museu va ser objecte, el mes de desembre de l'any 2004, d'un premi especial del Premi d'Espais Equipaments i Llocs Web Municipals de Qualitat concedit per la Diputació de Barcelona.

El 1999 l'Ajuntament d'Esplugues va adquirir la col·lecció amb l'objectiu de preservar-la i de fomentar-ne l'estudi i la difusió a la nova seu de Can Tinturé, tot esdevenint el primer museu monogràfic d'aquest tema al món.

Salvador Miquel (Barcelona, 1900-1983) va ser pioner en l'interès per la rajola de mostra procedent dels enderrocs de les cuines i menjadors de les cases de la Barceloneta de mitjan segle XVIII i del nucli antic de Barcelona, entre d'altres procedències. Va ser un dels primers a valorar la qualitat artística de la rajola de mostra catalana i va reunir més de 3.000 rajoles de diferents estils i models que s'han anat succeint des del segle XIV fins al segle XIX. Autor del primer inventari de rajola de mostra, va ser un dels fundadors de l'Associació Catalana de Ceràmica Decorada i Terrissa.

La col·lecció, que consta de més de 3.000 rajoles de diferents estils i models, descobreix la importància com a expressió artística i patrimoni cultural de les rajoles de mostra, que van constituir els revestiments ceràmics de molts habitatges de Barcelona, de Catalunya, i d'Espanya, des dels temps medievals fins el moment en què es va industrialitzar el seu procés de fabricació. Són els

tipus de rajola que se solien col·locar en cuines, comunes, rentamans, sota balcons, arrimadors o frontals de graons, tot i que també s'utilitzaven per emmarcar i engrandir els plafons figuratius i els plafons d'encàrrec.

Malgrat la qualitat de la col·lecció, l'impacte social del museu és més aviat escàs. Això segurament es deu al poc temps que porta en funcionament i al fet que la col·lecció exposada és d'origen forani. En qualsevol cas, cal destacar l'esforç que es realitza diàriament per tirar endavant el Museu i la seva voluntat integradora en la vida cultural d'Esplugues

De cara al futur, caldria incidir en una major interactivitat entre el discurs expositiu i els visitants. A la vegada, i de cara al futur, una bona oportunitat seria la de vincular el treball de l'escola de ceràmica amb Can Tinturé i Pujol i Bausis, línia en la que ja s'està treballant. Cal esmentar l'existència de tallers pedagògics portats a terme pel museu així com algunes iniciatives força remarcables de projecció externa: l'any passat, a través del museu, es va celebrar el Congrés de la Asociación de Ceramología Española amb el lema: "Tradició i modernitat: La ceràmica en el Modernisme" amb una gran participació i una bona organització.

PUJOL I BAUSIS, "LA RAJOLETA"

La fàbrica de productes ceràmics "Pujol i Bausis" –coneguda popularment com "La Rajoleta"- constitueix un ineludible punt de referència en l'àmbit de la producció de la ceràmica industrial catalana i, molt especialment, durant l'època d'esplendor del modernisme i del noucentisme. Les primeres instal·lacions es poden datar entre els anys 50 i 60 del segle XIX, possiblement quan dos socis francesos, Màrius Jourdan Bourell i Joan Terrada Cornet, decideixen associar-se per establir inicialment una "*fàbrica de ladrillos*". La fàbrica els havia costat 58.448 rals i tenia una extensió de mitja mujada que comprenia des de l' actual carrer de l' Església fins a la Riereta.

Cal pensar que, inicialment, la fàbrica funcionaria només com a bòbila i no seria fins a la dècada dels setanta del segle passat quan l' empresa, ja comandada per Jaume Pujol i Bausis, s'instaura com a fàbrica de ceràmica artística i ornamental. A finals del s. XIX, el negoci passa a mans de Pau Pujol Vilà, moment que coincidirà amb l'època d'or de la fàbrica i amb el període de màxim esplendor del modernisme. La fàbrica esdevé el primer i més important centre productor de ceràmica arquitectònica moderna a Catalunya.

Juntament amb molts dels veïns d'Esplugues, i alguns originaris de poblacions valencianes, hi treballaren també artistes i arquitectes que elaboraren projectes ceràmics per encàrrec de la fàbrica. Arquitectes com Gaudí, Gallissà, Puig i Cadafalch, Domènech i Montaner, Bassegoda....mangueren relacions amb la fàbrica, ja fos per nodrir les seves obres arquitectòniques o fent dissenys.

La fàbrica comptà amb directors artístics de gran relleu com Joan B. Alós i Peris (1881-1950) –pare d'una altra excepcional ceramista lligada a la població

d'Esplugues, Angelina Alós i Tormo (1917-1997)- i Francesc Quer i Selves (1858-1933).

La fàbrica, amb la seva última denominació "Industrial Ceràmica Vallvé, S.A." va deixar de funcionar l' any 1984 clausurant una empresa que havia estat puntal de la ceràmica industrial al nostre país.

A finals dels anys 1980, la Diputació de Barcelona va elaborar un projecte per recuperar la fàbrica i reconvertir-la en un centre socio-artístic. Malauradament, en aquell moment, no hi havia consciència del que representava la fàbrica i finalment es va desestimar el projecte. Així, es va anar degradant la fàbrica fins a tal punt que l'any 1993 es va justificar l'enderrocament pel mal estat de les instal·lacions.

Les prospeccions arqueològiques que es van realitzar amb posterioritat, i que no haguessin estat possibles sense l'enderrocament de la fàbrica, van permetre trobar:

- dos forns enterrats
- peces de rajoles de ceràmica pre-industrial, amb models iguals als de la col·lecció Salvador Miquel
- restes d'una fàbrica anterior

El conjunt patrimonial constituït per tota la seqüència de les estructures i els elements més significatius del que fou un gran centre productor, com les basses de decantació, l'estança dels molins, el racó del fang, l'assentament de la màquina de vapor o el gran conjunt dels forns de cocció amb els quatre de tipus àrab, els dos soterrats, els dos d'ampolla i el de reflex metàl·lic, és un valuós testimoni de les vinculacions que Esplugues ha mantingut històricament amb la ceràmica. Recents prospeccions han incrementat en gran manera l'interès arqueològic i tecnològic del conjunt.

Avui, Pujol i Bausis és un projecte de patrimoni cultural de reconversió de les estructures existents de l'antiga fàbrica Pujol i Bausis en un nou espai museístic de recuperació de patrimoni industrial i creació d'un espai adreçat a la ceràmica industrial modernista, molt especialment.

El fons documental de la fàbrica és d'un valor inestimable, no només des del punt de vista local sinó, i especialment, des de l'interès de la història de les arts plàstiques i decoratives en general. La col·lecció permet traçar el recorregut estètic de la ceràmica industrial a l'època del modernisme.

El llegat, si bé incomplet, aplega nombrosa documentació material que comprèn una cronologia que va des de 1869 fins als anys 70 del segle XX. Bàsicament està compost per: dibuixos i projectes, plànols, estergits, trepes, llibres de diferent tipologia (llibres de "secrets", llibres de clients, llibres de fornades, llibres comptables...), catàlegs propis -i de la competència- i diferent documentació de l' empresa.

A disposició del públic hi ha un exemplar del treball d'investigació realitzat entre 1986-1988 per Pia Subías, on a més de catalogar rajoles i altre material ceràmic trobat a la fàbrica, es catalogaven estergits, plànols, aquarel·les i dibuixos. Posteriorment, l'Ajuntament va fer l'edició d'aquest estudi sintetitzant els aspectes més divulgatius. A disposició del públic hi ha altres inventaris realitzats del fons: catàlegs de fàbrica i llibres.

En definitiva, el conjunt Pujol i Bausis representa un patrimoni únic a nivell industrial, essent un espai amb una gran projecció a nivell metropolità.

Recentment, hi ha un projecte que està considerant que el conjunt museístic d'Esplugues passi a formar part del Museu com a Museu de Ceràmica Industrial. La idea central del projecte és mantenir Can Tinturé i implementar el projecte arquitectònic i museològic pel fons Pujol i Bausis. El patrimoni conservat de la fàbrica Pujol i Bausis (fons documental, conjunt de forns, producció de ceràmica modernista i altres) té un gran potencial que es podria explotar intentant reforçar el lligam identitari del poble i els seus treballadors amb la fàbrica. A la fàbrica Pujol i Bausis, la majoria de treballadors eren d'Esplugues. Això és una oportunitat identitària per una població que s'ha transformat tan ràpidament. En aquest sentit, cal destacar que la voluntat del museu és la d'obrir-se a la ciutadania, i no la de ser un museu elitista.

La iniciativa municipal de fer visitable el recinte de Pujol i Bausis, l'any 2002, amb motiu de l'Any Gaudí, obtingué un dels Premis Bonaplata (Premi de Difusió) que s'atorgà a l'any 2003, organitzat per l'Associació d'amics del MNATEC i Col·legi d'Enginyers. Inicialment, l'organització de visites guiades a "La Rajoleta" només preveia la possibilitat de tenir la mateixa duració establerta per a l'Any Gaudí, però la iniciativa ha tingut continuïtat. En aquest temps hi ha hagut diferents activitats remarcables com: la trobada de treballadors de la fàbrica (novembre 2002) o l'assistència a diferents fires donant-ne difusió. L'obertura de "La Rajoleta", ha permès també introduir el recinte en diferents rutes d'interès modernista i industrial promogudes per la Diputació de Barcelona i el Consell Comarcal del Baix Llobregat.

En el futur, caldrà contemplar des de la perspectiva de la integració dins del discurs patrimonial, l'antiga fàbrica de ceràmica La Baronda, de propietat municipal, on no es conserven forns ni producció. La Baronda va ser la darrera fàbrica en funcionament d'Esplugues, de manera que es conserven per a la memòria col·lectiva dos espais peculiars: els forns de Pujol i Bausis (la primera fàbrica documentada) i la darrera en funcionament (sense forns però amb un edifici, l'interior del qual, pot resultar força interessant arquitectònicament).

La fàbrica ha estat donada en concessió per l'Ajuntament al despatx d'arquitectes Alonso-Balaguer que es farà càrrec de la rehabilitació. De cara al futur, serà un centre dedicat al disseny, raó per la qual caldrà explorar les possibilitats de vincular-lo al discurs museístic i patrimonial de la ciutat.

Dins la fàbrica està previst emplaçar el despatx d'arquitectes Alonso-Balaguer, el màster d'arquitectura de La Salle, una sala d'exposicions (centrada en temes relacionats amb arquitectura, disseny i ceràmica). L'espai serà també

l'oportunitat per a recuperar el llegat d'Angelina Alòs, compostat per les seves obres. En el futur, la fàbrica serà l'espai per a l'exposició permanent de les peces de la Biennial de Ceràmica i també contindrà un espai museístic de difusió de la figura d'Angelina Alòs.

La fàbrica es troba en un emplaçament especialment adient, al costat del Torrent d'en Farré, de manera que pot ajudar a dinamitzar la zona i crear una certa idea d'eix cultural.

3.3 L'Arxiu Municipal d'Esplugues

L'Arxiu Municipal és el servei municipal especialitzat en recollir, gestionar, conservar i difondre la documentació produïda i rebuda al llarg del temps per l'Ajuntament d' Esplugues. L'Arxiu Municipal és una eina administrativa que ofereix als ciutadans, estudiosos i públic en general un servei cultural per a la investigació i la difusió històriques.

Les funcions bàsiques de l'arxiu són:

- Recollir la documentació útil per a l'Ajuntament d'Esplugues, per als seus administrats i per a la recerca com a bé patrimonial i cultural.
- Recollir els testimonis documentals d'interès social, històric o de qualsevol mena, dels ciutadans i de les entitats locals que vulguin dipositar-los-hi mitjançant cessió o donació.
- Conservar de forma segura i ordenada els fons documentals rebuts.
- Atorgar pautes d'organització de la documentació municipal des del mateix moment de la seva creació.
- Crear instruments de descripció (inventaris, catàlegs, guies) que siguin necessaris per fer accessibles els fons que no tinguin afectat el lliure accés.
- Difondre els fons documental com a bé patrimonial històric i cultural d'Esplugues.

Les primeres notícies històriques de l'arxiu o fons documental del municipi, segons esmenta E. Carbonell en la Monografia històrica d' Esplugues de Llobregat, daten del segle XIV tot i que fa referència a diferents accions destructores que al llarg del temps expliquen la pèrdua i desaparició de la documentació antiga de l'Arxiu Municipal. En l'actualitat, l'Arxiu Municipal conté documentació contemporània des del 1839 fins als nostres dies.

L'Arxiu Municipal conté una gamma molt rica i heterogènia de documents, tant pel seu contingut com per la seva natura i origen. És de gran interès la sèrie d'obres de particulars, on a més de trobar projectes d'arquitectes rellevants podem conèixer l'origen i la materialització d'alguns elements que configuraran un patrimoni que és -o pot ser- simbòlic per a la ciutat. La sèrie es remunta a l'any 1877 i ens permet conèixer edificis que ja han desaparegut físicament.

A l'Arxiu es pot trobar documentació que, a més del seu valor històric, té un valor artístic i plàstic, científic i tècnic. A tall d' exemple, cal senyalar bona part de la col·lecció de projectes ceràmics del fons Pujol i Baucis, entre els quals hi destacariem originals de Lluís Domènech i Montaner, Antoni Gallissà, Lluís Bru, Adrià Gual, Joan Alós, etc. Cal destacar els fons d'imatges Serra, també de gran valor documental i artístic. És força interessant, a tall d' exemple, el dibuix del projecte de parc públic, signat per Nicolau M. Rubió i Tudurí, l' any 1920, el qual des del seu càrrec d'arquitecte municipal reforça el projecte noucentista d'Esplugues ciutat jardí que mai va arribar a cristal·litzar.

Poc després de crear el servei de l'Arxiu Municipal, a l' any 1986, l'Ajuntament decidí la seva escissió física i espacial -i no pas de concepte- en dos grans seccions:

- Secció administrativa: custodia, gestiona i conserva la documentació municipal d' una antiguitat inferior als 50 anys. Bàsicament, la major part de consulta es canalitza a través dels diferents departaments municipals que necessiten antecedents per procedir a la seva gestió administrativa i a atendre peticions i tràmits dels ciutadans.
- Secció històrica: custodia, gestiona i conserva la documentació municipal d'una antiguitat superior als 50 anys així com documentació no produïda per l'Ajuntament d'Esplugues però d' interès local procedent de particulars, entitats o empreses.

SECCIÓ ADMINISTRATIVA

La secció administrativa de l'Arxiu és coneguda com Arxiu Administratiu Municipal d'Esplugues. Ocupa una extensió total de 225 m² en una de les dependències de l'edifici Molí del centre socio-cultural de Can Vidalet, inaugurat al mes de novembre de 1997. L'espai està diferenciat i distribuït en dos dipòsits i la zona de treball del personal de l' Arxiu que inclou 4 punts de consulta.

Els dipòsits estan equipats amb prestatgeries metàl·liques fixes (dipòsit 1) i mòbils o compactes (dipòsit 2) que sumen un total de 1.600 metres lineals dels quals, actualment, 881 estan ocupats per més de 8.600 caixes arxiu inventariades informàticament.

Serveis:

- Servei de consulta
- Servei de préstec i consulta a l'Administració .
- Servei intern de transferència documental

- Servei intern de documentació
- Servei de reproducció de documents
- Hemeroteca auxiliar amb BOE, BOP i DOGC dels últims cinc anys
- Visites comentades per a grups de persones interessades a conèixer el funcionament i el fons de l' Arxiu.

El fons municipal que es conserva a l'Arxiu Administratiu abraça bàsicament documentació des dels anys 50 fins als nostres dies. Aquest ventall cronològic el fa susceptible que sigui consultat majoritàriament per la pròpia administració però que potencialment la gamma d'usuaris pugui ser ampliada a un públic més general. Apuntem breument que el període que comprèn la documentació de l'Arxiu Administratiu coincideix amb diferents etapes polítiques del país: franquisme, transició i democràcia que marquen diferents comportaments i realitats polítiques, administratives i ciutadanes. Cal assenyalar, també, el seu interès donada la seva coincidència amb un període de gran creixement demogràfic i de transformació de la ciutat.

SECCIÓ HISTÒRICA

La secció històrica de l'Arxiu és coneguda com Arxiu Històric Municipal. Es troba emplaçada en una de les sales del Casal de Cultura Robert Brillas i ocupa una extensió de 65 m². En aquest espai hi ha el dipòsit, la zona de treball del personal de l' Arxiu i la zona de consulta amb 12 punts. L' Arxiu Històric està equipat amb prestatgeries metàl·liques fixes que sumen un total de 140 metres lineals i diferent mobiliari específic de conservació.

Serveis:

- Servei de consulta.
Dijous (matí i tarda) i dimecres (tarda) i altre horari prèvia concertació.
L' accés és lliure. Només cal omplir una fitxa amb les dades personals i el treball que s'està realitzant i/o els motius de consulta.
- Servei de reproducció.
- Recollida de fons documentals de particulars.
- Biblioteca auxiliar.
Inventari.
- Hemeroteca.
Inventari de títols. Destaca la col·lecció de retalls de premsa de notícies d' Esplugues aparegudes en els diaris de la ciutat de Barcelona des de 1949 fins a l' any anterior a l'actual. Es disposa, també, d' algunes referències de premsa anterior als anys 40.

- Visites comentades per a grups escolars i persones interessades pel funcionament i el fons de l'Arxiu.

El fons municipal de l'Arxiu Històric comprèn la documentació produïda i rebuda per l'Ajuntament d'Esplugues abans de 1950. Els documents més antics d'aquest fons -si bé no pas de tot l'Arxiu Històric- corresponen a uns rebuts relatius a la primera guerra carlina i diversa documentació d'hisenda datada l'any 1839. Es tracta d'un fons on podem resseguir competències i activitats de l'administració municipal d'Esplugues durant el segle XIX fins a mitjan segle XX.

Bona part de l'activitat política i municipal dels diferents Ajuntaments des de mitjan segle passat queda recollida en la sèrie de llibres d'Actes de Plens. Aquesta sèrie es remunta a l'any 1854 i presenta un grau interès per a l'estudi històric de la institució: sistemes d'elecció o nomenaments de càrrecs, grau de participació dels ciutadans, sistemes de govern, tendències polítiques, etc.

El fons municipal, nucli de l'Arxiu Històric, disposa d'exemples molt valuosos de documentació que reflecteixen aspectes de la vida quotidiana dels seus ciutadans. És el cas, per exemple, d'algunes de les actes d'exàmens que es van realitzar a les escoles municipals els anys 1862, 1863, 1864 i una altra, possiblement, de la dècada dels 70. L'atenta lectura d'aquestes actes ens dóna moltes dades sobre com era l'ensenyament, la vida escolar i els valors educatius d'aleshores.

Una altra sèrie de gran interès històric i font de recerca ho constitueix la sèrie de padrons que ens permetran analitzar canvis demogràfics, urbanístics, socials i culturals, i altres aspectes concrets.

De gran atractiu i interès són les sèries d'obres i urbanisme on podem localitzar documents tan curiosos com el projecte frustrat de tramvia elèctric datat l'any 1903 que pretenia unir Esplugues amb Cornellà. De gran interès és, també, la còpia del primer plànol general d'expansió i ordenació urbana d'Esplugues, obra de l'arquitecte municipal Gabriel Borrell, aprovat l'any 1918 i en vigor fins al decenni de 1950. També del mateix autor, hi ha el projecte de les antigues escoles Isidre Martí, inaugurades l'any 1910.

Un altre tipus de documentació generada per l'Ajuntament serien el que podríem considerar col·leccions factícies com cartells, fulletons, plànols i imatges que gaudeixen a l'Arxiu d'un tracte diferenciat i que aporten dades de coneixement i d'especial rellevància i riquesa al fons municipal.

L'Arxiu Municipal neix amb la pretensió de constituir-se com Arxiu de la Ciutat, on no només es recullin els testimonis de la pròpia institució que el generen sinó que pugui reflectir els canvis i transformacions de la memòria de la col·lectivitat.

Bona part de les imatges que formen part de la secció fotogràfica de l'Arxiu tenen el seu origen en particulars. Amb l'obertura i accés d'imatges procedents d'àlbums familiars de molts ciutadans d'Esplugues s'ha possibilitat l'accés a un major coneixement de la nostra identitat col·lectiva.

De tots els llegats patrimonials però, destaquem amb un tracte unitari i diferenciat: el fons Pujol i Bausis, el fons Serra, el fons Mañé, el fons Emilio Guillén / Josep Payà i el fons Brú.

El Fons d'imatges de Salvador Serra Sanllehí. El fons d'imatges Serra fou ingressat en dipòsit a l'Arxiu Històric l'any 1994, gràcies a la voluntat dels seus hereus. D'aquesta manera, es garantia unes millors condicions de conservació de tot el material i es facilitava l'accés del públic d'un autèntic tresor compost per nombroses imatges d'un importantíssim valor artístic i històric, especialment dels anys 20 i 30. Bona part del fons té com a tema central Esplugues.

Fons musical Pere Mañé i Baleta. Atesa la rellevància del músic, el fons patrimonial de Pere Mañé té un gran valor i interès musical, cultural i històric. El fons està integrat, bàsicament, per partitures originals manuscrites, la gran majoria holografies i partitures d'altres autors impreses i, altres, manuscrites. Així mateix, el fons conté també material divers de l'autor (diplomes, fotografies, batutes...) Hi ha inventari de tot el fons, on destaca la gran producció de sardanes i de música coral i, molt especialment, la sarsuela "La festa de la placeta".

Fons d'imatges Emilio Guillén / Josep Payà. L'any 1994 Josep Payà feia donació a la secció fotogràfica de l'Arxiu d'uns, aproximadament, 8.000 negatius del fons de qui fou el primer fotògraf comercial de la població, Emilio Guillén Godoy. Emilio Guillén havia estat dependent de la farmàcia Morató i va editar la col·lecció de postals "Esplugues gràfic". Posteriorment, decidí instal·lar-se pel seu compte fent companyia amb els Senyors Payà i Vilar al carrer Àngel Guimerà, l'any 1953. Es tracta d'un fons fotogràfic inèdit que comprèn imatges, bàsicament, de l'Esplugues dels anys 50 i que omplirà el buit fotogràfic d'aquest període existent a l'Arxiu. En l'actualitat, l'Arxiu està treballant en un projecte de recuperació i accés a aquest importantíssim i quantiós fons.

Fons del taller Lluís Brú. El fons documental del Taller Lluís Brú inclou la documentació del taller de mosaics, emplaçat al carrer Enric Granados de la ciutat de Barcelona fins al seu tancament definitiu a l'any 1999. Inclou tres generacions de mosaïstes: Lluís Brú Salelles (1868-1952), Josep Brú Masipó (1901-1973) i Lluís Brú Borrel (1933-1999). Amb motiu de la defunció d'aquest últim, l'Ajuntament d'Esplugues adquirí el seu fons documental atenent la seva vinculació amb la fàbrica Pujol i Bausis.

L'infraestructura actual de l'arxiu d'Esplugues no és la més adient per a realitzar la funció que té: l'arxiu està dividit en dos emplaçaments físics diferents (secció històrica i administrativa) que comparteixen la mateixa unitat organitzativa. Igualment, no hi ha seguretat per a custodiar el fons, i l'accés és restringit donat que els espais no estan adequats per a les persones amb discapacitats. Tècnicament l'arxiu no està en les millors condicions possibles: s'observa un dèficit d'espai per conservar amb condicions més adequades els diferents fons.

L'arxiu històric comparteix l'espai del Casal de Cultura Robert Brillas amb diferents entitats, situació lluny de l'ideal, donades les incompatibilitats d'activitats que, per la seva naturalesa, requereixen d'una especialització espacial. Per la seva banda, l'arxiu administratiu ha patit inundacions i escapaments d'aigua, i presenta problemes d'humitat, fongs, i manca de ventilació.

Malgrat tot, la qualitat del contingut (conté fons no municipals de gran valor) i el bon tracte que es dóna als usuaris fa que la valoració que la gent en fa sigui altament positiva.

L'Arxiu D'Esplugues és un dels organismes més actius de la vila, realitzant un gran número d'activitats:

- recollida d'imatges gràfiques sobre Can Vidalet, el barri que possiblement més ha canviat i del que menys imatges es disposa. I, ara també, de La Plana.
- col·laboració amb altres arxius, com per exemple el de Sant just amb el qual es va fer una exposició sobre transports de viatgers d'abans
- exposicions sobre la documentació de la fàbrica Pujol i Bausis
- exposició sobre Els Tres Tombs
- exposició sobre el llegat fotogràfic de Salvador Serra amb el suport de La Caixa. Aquesta exposició es va fer itinerar per diferents poblacions.
- exposició sobre el fons documental de Lluís Brú

L'Arxiu es podria projectar encara més envers la ciutadania, perquè té fons documentals (amb dibuixos originals, etc.) d'un gran valor. En el futur, caldrà treballar diversos aspectes patrimonials de la ciutat integralment. Un d'aquests aspectes és la recuperació de la memòria més recent, especialment a partir dels testimonis orals encara existents.

Finalment, cal fer esment que les publicacions de l'arxiu haurien de rebre una millor distribució que la que reben actualment, especialment tenint en compte l'esforç esmerçat i la qualitat dels continguts.

3.4 El patrimoni agrícola i natural d'Esplugues

Al llarg de la història d'Esplugues, ramaderia i agricultura s'han complementat per a la subsistència d'una població principalment agrícola. A Esplugues hi trobem una agricultura establerta i dominant des de la formació dels dos primers nuclis urbans: El Raval de Sant Mateu i La Sagrera al voltant de la parròquia de Santa Magdalena. Ja tenim constància escrita del conreu de les terres del municipi al segle X. Els habitants d'aquests dos nuclis urbans i els d'un nombre indeterminat de masies escampades pel municipi eren els únics pobladors i explotadors d'aquestes unitats de producció.

Testimoni de l'agricultura són les masies...una masia és una unitat de producció agrària lligada a unes terres, de propietat o arrendades, i que permet viure al seus propietaris o masovers dels beneficis que genera. D'aquí ve que

masies no n'hi havia gaires al municipi. Però sí que hi havia moltes cases construïdes a partir del segle XVIII que tenien activitats agràries d'una manera o altra. Les més grans i importants eren les de major extensió de terres: Can Ramoneda, Can Cortada, Can Clota, la Torre de Picalqués o dels Lleons, Can Pi, Can Carbonell. Can Hospital, Can Cargol, Can Casanoves, Can Biolet, Can Majoral, Can Casas, Can Cadena, Can Oliveres, Can Valls, Can Cervera, Can Serracanta o Ca l'Estudiant, Can Dori, Can Nyac, etc.

Cal esmentar també la possible “musealització” de la muntanya de Sant Pere Màrtir, on a més de romandre algunes runes del que havia estat l'ermita i fortí de Sant Pere Màrtir, s'hi conserven tres bateries antiaèries de la guerra civil i que podrien explicar i contextualitzar la defensa de Barcelona.

En el futur, caldria contemplar aquests espais com imprescindibles pel manteniment de la memòria ciutadana, així com amb un paper protagonista en matèria de difusió cultural i en la identificació dels ciutadans amb l'espai que habiten.

3.5 El patrimoni audiovisual

A l'abril del 1964 la productora Balcázar va comprar unes naus al Polígon Industrial “Montesa” d'Esplugues. Al mateix temps, es va decidir construir en un solar de 10.000m² a *plein air*, un poblat de l'oest per al rodatge de *westerns* que tenia 43 edificis. La idea sembla avui d'allò més normal, però cal recordar que en aquell moment encara no s'havia desencadenat la febre del que seria posteriorment els *spaghetti western*, de manera que ningú garantia que aquest gènere fos rentable.

Durant una dècada, Esplugues va ser un referent en el món del cinema amb la realització total o parcial d'una mitjana de 20 pel·lícules anuals. Els estudis tenien 5.600 m² i disposaven de sis platós, sales de muntatge, i projecció, estudi de sonorització i doblatge, camerinos, oficines, i cafeteria. Més endavant, es van incrementar a Esplugues les infraestructures cinematogràfiques amb els Estudis Isasi i els estudis de doblatge Dovisa.

Pels estudis Balcázar van passar figures com Giuliano Gemma, Robert Taylor, Charles Boyer, Broderick Crawford, Audie Murphy, Lex Barker, Capucine, Horst Buchholz, Ernest Borgnine, Van Heflin, Christopher Lee, Gilbert Roland, Ray Danton, Sylva Koscina, Lee J. Cobb, Klaus Kinski, etc. Els estudis van tancar a l'any 1973 (el poblat de l'oest va ser destruït just un any abans).

L'arribada de la indústria cinematogràfica a Esplugues va coincidir amb l'eclosió del moviment de renovació i creació d'un nou cinema, que es va traduir en dues tendències: el nuevo cine español, i l'escola de Barcelona. Als estudis Balcázar es va rodar bona part del nou cinema realitzat a la capital catalana. Certament els estudis tenien una finalitat comercial, però igualment cert és que sovint van cedir les seves instal·lacions –de vegades a preus quasi simbòlics– a cineastes com Pere Portabella, Jacinto Esteva, Vicente Aranda, José María Nunes o Jesús Franco.

Recentment s'ha publicat el llibre "Producciones Cinematográficas. Más allá de Esplugas City", escrit per Salvador Joan i Rafael de España, i editat conjuntament per la Universitat de Barcelona i el propi Ajuntament d'Esplugues.

La relació d'Esplugues amb el món audiovisual s'ha mantingut fins avui. Antigament la ciutat havia tingut una oferta de cineclub que encara avui es recorda. Recentment s'han recuperat les projeccions de cinema a la fresca, durant les festes de primavera i d'estiu, amb un gran èxit de públic.

Actualment Mediapro disposa a l'antiga fàbrica Corberó d'unes modernes instal·lacions amb sis platós, auditori, sales de postproducció, camerinos i restaurant, concentrant tots els serveis necessaris per la producció de continguts audiovisuals.

Als últims anys s'observa una proliferació a l'àrea metropolitana de projectes vinculats al cinema (Barcelona, Esplugues, Terrassa, Sant Boi, etc.). La viabilitat dels projectes passa inevitablement, per una bona coordinació i especialització

Esplugues compta actualment amb diversos factors diferencials respecte a la resta de ciutats que han endegat projectes de característiques similars:

- Els antics estudis Isasi-Isasmendi, ara Film Studios, encara en marxa
- L'antiga fàbrica Corberó, que acull els estudis Mediapro
- La proximitat amb Sant Joan Despí (TV3) i amb Sant Just Desvern (on també s'hi ubiquen altres estudis de gravació del grup Mediapark).

Tot i així, Esplugues conserva poc material de la seva històrica vinculació amb el cinema. D'altra banda, es roda poc cinema a Barcelona,

En el futur, caldrà aprofitar la potencialitat del patrimoni audiovisual d'Esplugues per a difondre'l i integrar-lo dins de la política de difusió regular de la ciutat, buscant les màximes complicitats amb els diversos agents (públics i privats) implicats en la matèria.

4. Equipaments i serveis culturals

4.1 Equipaments i infraestructures culturals

A banda dels equipaments que mereixen una atenció específica en aquest diagnòstic (Biblioteca, Arxiu, Museu), Esplugues compta amb diversos equipaments culturals a on tenen lloc diverses activitats, com són:

- Casal de Cultura Robert Brillas: casal dedicat íntegrament a l'àmbit cultural. Té una sala d'actes amb una capacitat per a unes 200 persones. És la seu de l'arxiu històric municipal a la vegada que hi trobem diversos despatxos per a entitats. Així com del taller municipal d'esmalts i de l'escola de pintura. Al casal també hi podem trobar una sala d'exposicions. L'equipament no presenta les millors condicions per a poder-hi portar a terme activitats de difusió cultural especialitzades. Actualment, hi ha un pla d'adaptació de les seves dependències.
- Centre Municipal Puig Coca: acull l'escola de música i la de ceràmica. Té una sala d'actes per a unes 120 persones.
- Cal destacar diversos equipaments que actualment són les seus de diverses Associacions de Veïns de la ciutat: Casal de Barri El Gall, Casal de Barri La plana, Casal de Barri Can Clota.
- Centre sòcio-cultural Molí Cadí: s'hi troben diversos despatxos per a entitats, una aula d'informàtica, el punt d'informació juvenil de Can Vidalet, així com diverses aules i tallers i una sala d'actes de dimensions reduïdes. Acull també l'arxiu administratiu, en unes condicions no del tot adequades (tamany de l'espai, temperatura, humitat).

Hem de recordar que, des de l'Ajuntament democràtic, es va apostar, en un primer moment, per una política que prioritzava l'acció immediata al barri, per sobre d'una política de ciutat. En tots aquests anys, no hi ha hagut una avaluació curosa dels serveis o equipaments culturals necessaris per a Esplugues. Com a conseqüència d'aquesta opció s'ha construït una xarxa de casals de barri, amb una funció més aviat social, però que no estan suficientment condicionats per a desenvolupar activitats de dinamització i difusió cultural especialitzades.

El Departament de Cultura no té a la seva disposició uns equipaments adients per portar a terme una política clara de promoció i difusió cultural, donat que els casals de barri són uns espais teòricament polivalents, però que a la pràctica no són tals. Hi ha activitats culturals que, degut a la seva naturalesa, demanden una major especialització funcional de l'espai.

Potser caldria avançar cap a una especialització funcional o temàtica, en matèria cultural, dels casals de barri, erigint-se en uns equipaments culturals més especialitzats, adreçats a la ciutat en el seu conjunt, amb l'objectiu de conformar una estructura articulada per sobre de la desconexió urbanística i social del moment actual.

Segons els paràmetres tècnics a l'ús, les ciutats d'entre 25.000 i 50.000 habitants, com és el cas d'Esplugues, haurien de poder disposar d'uns equipaments culturals amb les següents característiques o estàndards²:

- Biblioteca central:

Local (metres quadrats)	1.700
Fons documental	30.300
Punts de lectura	175
PCs	16
Audiovisuals	18
Sala polivalent	90
Prestatgeria (ml)	1.900
Hores a la setmana	35
Ajudants	1
Tècnics auxiliars	4
Bibliotecaris	2

- Arxiu:

Local (metres quadrats)	350
Prestatgeria (ml)	1.400
Punts consulta	12
Estació informàtica	2
PCs	4
Equip audiovisual	2
Fotocopiadora	2
Hores a la setmana	30
Arxiver	1
Tècnic auxiliar	2

- Museu:

Local (metres quadrats)	1.300
Exposició	450
Administració	100
Difusió	125
Reserva	200
Altres	425
Hores per setmana	48
Direcció	1
Tècnic mitjà	1
Administratiu	1
Manteniment	1
Assistents sala	3

² Aquests estàndards de referència s'han extret de la *Guía de estándares de los equipamientos culturales en España*, editada a l'any 2003 per la Federación Española de Municipios y provincias, i del *Pla d'Infraestructures Culturals Territorials* de l'any 2001, que es troba al Centre de Documentació del Centre d'Estudis i Recursos Culturals de la Diputació de Barcelona.

- Centre d'art:

Local (metres quadrats)	600
Sales d'exposició	2
Tallers	2
Aula	1
Alçada mínima	5,2
Paret (ml)	200
Punts de llum	100
Hores a la setmana	40
Tècnic superior	1
Tècnic mitjà	1
Ajudant	1

- Teatre-auditori:

Local (metres quadrats)	1.500
Sala	1.000
Magatzem	150
Altres	350
Aforament	500
Moll de descàrrega	1
Alçada escenari	6
Amplada escenari	10
Fons escenari	9
Butaques	500
Cortinatges escena	17
Barres	12
Focus	48
Canals de so	12
Funcions anuals	100
Tècnic superior	1
Tècnic mig	1
Ajudant	1
Oficial de serveis	1

Si bé aquests paràmetres no poden ser presos al peu de la lletra, donat que són uns estàndars de referència que caldria, a més, que s'adaptessin a la realitat cultural de cada municipi, sí que poden ser un bon punt de partida per contrastar la situació dels equipaments culturals d'Esplugues.

Al llarg de les taules de debat, s'ha posat de manifest la necessitat de crear 3 nous equipaments per atendre les necessitats culturals i socials més immediates: d'una banda, un magatzem municipal que permetés guardar-hi material reutilitzable com peanes, vitrines, etc. En segon lloc, caldria crear un espai comú per a les entitats (hotel d'entitats), podent generar economies d'escala i essent un punt essencial en la dinamització de la vida local. Finalment, un teatre-auditori en millors condicions que els espais actuals

habilitats per a aquesta funció, hauria de permetre el desenvolupament i consolidació d'una política de difusió cultural regular.

En aquest sentit, podem concloure que malgrat que Esplugues compta amb una important xarxa d'equipaments públics, aquests no estan prou dotats d'una funció cultural i es troben majoritàriament al barri Centre. D'altra banda, els equipaments pròpiament culturals existents no compleixen, en alguns casos, els paràmetres o estàndars exigibles per a una ciutat de quasi 50.000 habitants. En definitiva, es constata que a Esplugues no existeix una xarxa articulada d'equipaments culturals adreçats al conjunt de la ciutat, raó per la qual a les taules de debat s'ha posat de manifest la necessitat que s'elabori un Pla d'equipaments culturals.

4.2 Els serveis bibliotecaris i la lectura pública

Pel foment de la lectura entre els ciutadans i pel desenvolupament de la política cultural de qualsevol municipi, la biblioteca és un equipament bàsic. Per a la prestació del servei bibliotecari, Esplugues compta amb dues biblioteques públiques: la Biblioteca Pare Miquel i la biblioteca la Bòbila, aquesta segona mancomunada amb el municipi d'Hospitalet. Ambdues formen part de la Xarxa de Biblioteques Municipals de la Diputació de Barcelona.

La Biblioteca Pare Miquel, durant aquests anys, ha actuat com a biblioteca central, mentre que la Biblioteca La Bòbila, ha estat més el referent a nivell de barri pels habitants de Can Vidalet. La biblioteca de La Bòbila està situada físicament a l'Hospitalet, i per tant, la seva gestió correspon a la xarxa de biblioteques de l'Hospitalet, si bé rep finançament també per part de l'Ajuntament d'Esplugues. Cal destacar que la relació entre ambdues biblioteques és profitosa: hi ha força activitats organitzades conjuntament, i fins i tot hi ha activitats d'intercanvi, com pot ser el cicle dedicat a la literatura de gènere negre (que és l'especialització de La Bòbila).

La biblioteca de La Bòbila disposa d'un reglament de préstec i d'ús, mentre que la biblioteca Pare Miquel encara no ha elaborat el seu. Això genera una certa situació de desigualtat pel que fa al tracte cap als usuaris. En el futur, caldria subsanar aquesta situació, donat que efectivament ambdues biblioteques ofereixen els seus serveis a uns mateixos usuaris.

Donat que la biblioteca la gestió de la qual depèn íntegrament del municipi d'Esplugues és la biblioteca Pare Miquel, és l'equipament del que ens ocuparem a continuació.

La biblioteca Pare Miquel és un dels equipaments culturals clau del municipi, especialment donada la seva situació i centralitat. La biblioteca Pare Miquel no compta amb cap especialització temàtica, si bé potser, en el futur, i com a principal centre d'informació local, es podria contemplar una especialització en cinema o en ceràmica, o en el període del modernisme, en funció de les necessitats culturals del futur.

La biblioteca Pare Miquel compta amb una col·lecció local força interessant, però potser caldria dotar-la d'una millor organització i impuls. Cal recordar que la biblioteca fou fundada al 1948 (ja sota el mateix nom). El fons conté notícies sobre Esplugues, tríptics de Festa Major, l'arxiu de l'antiga biblioteca, estadístiques, etc.; documents, tots ells, que poden ser un instrument per ajudar a interpretar i conèixer la realitat passada i actual de la vila

Des de la biblioteca existeix la voluntat que aquesta sigui un centre obert o que estigui millor integrada dins del conjunt de serveis i polítiques culturals. Hi ha la voluntat de ser un equipament de referència, de ser veritablement un equipament de ciutat, així com d'assolir una major visualització dins de la població.

Cal destacar el dinamisme de la biblioteca, que guanya nous usuaris any rere any, especialment entre els adults. En el futur, caldrà explorar les possibilitats d'aprofitar el fet que dins de la biblioteca hi ha un punt d'informació juvenil, per tal d'apropar el centre als usuaris més joves.

A continuació veiem algunes dades sobre la estructura i sobre l'activitat de la biblioteca:

Taula 15. Biblioteca Pare Miquel, dades d'activitat

	2001	2003	2005
Fons documental a 31 de desembre	29.416	36.567	46.237
Ingressos durant l'any	6.136	4.080	5.775
Renovació de la col·lecció	26%	13%	12%
Diaris i revistes (títols)	222	238	230
Població ATESA	45.731	46.447	46.550
Usuaris amb carnet de la biblioteca	6.417	8.837	11.280
% població amb carnet / població atesa	14%	19%	245%
Dies de servei	279	281	278
Hores de servei	1.606	1.693	1.671
Visites	148.384	141.656	155.688
Usos del servei de préstec	28.796	30.113	33.410
Usos de l'accés a internet	9.290	10.967	14.155
Préstecs	72.701	86.365	101.448
Activitats	161	221	164
Visites diàries	532	504	560
Usos diaris del préstec	103	107	120
Usos diaris d'internet	33	39	51
Préstecs diaris	261	307	365

Font: Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona

Les biblioteques són definides per mòduls segons la seva superfície en m² i els habitants de la localitat. En concret, pel que fa a Esplugues de Llobregat, la biblioteca s'inclou dintre del mòdul C2: biblioteques centrals amb una població atesa entre 30.001 i 50.000 habitants i una superfície superior a als 1.500 m².

Taula 16. Biblioteca Pare Miquel, dades bàsiques

Estàndards de la Diputació	Estàndards mòdul C2	Biblioteca BCU Pare Miquel d'Esplugues
Superfície de programa (m ²)	2.340	2.300
Personal	12-14	7
Equipament informàtic	31	27
Punts de lectura	194	194
Fons documental final	75.000	46.550
Hores de serveis setmanals	45	35,50

Font: Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona

Taula 17. Indicadors de lectura pública, any 2005

	Mitjana biblioteques mòdul C2	Biblioteca BCU Pare Miquel d'Esplugues
Visites per dia de servei	683	560
Préstecs per dia de servei	370	365
Accés a internet per dia de servei	65	51
Visites per habitant	3,18	3,34
Préstecs per habitant	1,86	2,18
Accés a internet per habitant	0,27	0,30
Usuaris inscrits per habitants	0,19	0,24
Percentatge població inscrita	26 %	33 %
Carnets per cada 1000 habitants	60	33
Usuaris que fan ús del servei de préstec	52 %	43 %
Préstecs per documents	2,36	2,19
Despesa per habitant	13,72 €	9,92 €
Fons documental per habitant	0,81	0,99
Ordinadors per cada 10.000 habitants	4	6

Font: Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona

Esplugues, com estableix l'article 33.2 de la Llei 4/1993, de 18 de març, del sistema bibliotecari de Catalunya, i com a municipi de més de 30.000 habitants, ha de disposar d'una biblioteca central urbana. L'Ajuntament d'Esplugues de Llobregat, amb el suport tècnic del Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona, va encarregar un projecte integral de biblioteca central urbana que contemplés els estàndards aplicats pel Servei de Biblioteques. El projecte executiu integral presentat pels arquitectes Ramon Artigues i Ramon Sanàbria va ser aprovat pel Ple de l'Ajuntament de 21 de gener de 1999. Aquest projecte té, en la seva integritat, un valor patrimonial afegit en haver estat guardonat amb el premi FAD 1999.

El projecte executiu de Biblioteca Central Urbana, consta de 2.200 m² de programa. Per necessitats manifestades per l'Ajuntament, la realització del projecte executiu es va dividir en dues fases.

La primera fase consisteix en la totalitat de superfície construïda del projecte (2.800 m²), dels quals s'han habilitat 1.695 m² de programa. Aquesta primera

fase consta de les àrees necessàries per donar els serveis bibliotecaris més bàsics, com ara el préstec i el servei d'informació. La segona fase consta d'uns 550 m² i conté les àrees de treball intern, sala polivalent i espai expositiu.

La primera fase es va inaugurar el maig de 1999, mentre que la segona fase està, actualment, en procés d'execució. Amb l'execució d'aquesta segona fase, la biblioteca s'aproximaria als estàndards bibliotecaris que actualment compleixen la resta de municipis de la província de Barcelona:

Taula 18. Dades biblioteca Pare Miquel

Superfície de programa*	Estàndard	1a fase	2a fase	Total
Biblioteca Central Urbana (50.000 habitants)	2.376 m ²	1.695 m ²	509 m ²	2.204 m ²

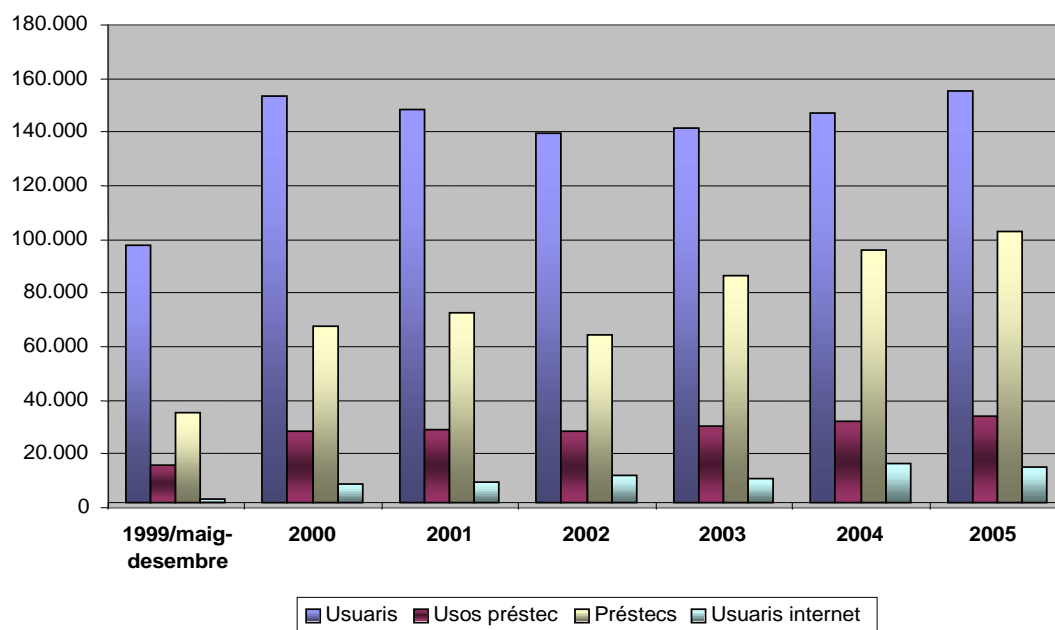
* Superfície útil

Font: Ajuntament Esplugues de Llobregat

Actualment doncs, la biblioteca no disposa d'un espai específic per a la realització d'activitats de promoció cultural i foment de la lectura. Igualment, atesa la manca d'espais de treball intern, s'estan ocupant provisionalment, com a despatxos les sales d'estudi i la sala multimèdia, que haurien de ser espais d'ús dels usuaris.

En el futur caldria millorar la dotació de personal i la dotació dedicada a l'adquisició directa de fons bibliogràfic, per tal de seguir oferint un servei continu i de qualitat.

L'evolució de les dades d'explotació que es presenten mostren el creixement constant, no tant en visitants com en usuaris de préstec, en préstecs de documents i en usuaris d'internet. Aquest cicle de creixement ja dura tres anys i no es preveu que s'estanqui de forma immediata. Per tant, la capacitat d'atenció del públic tant pel que fa als espais com al propi personal fa difícil que es pugui mantenir l'actual ritme de creixement.

De cara al futur, caldrà consolidar i millorar el servei, especialment si tenim en compte el creixement que està experimentant la biblioteca. Creixement que, de no veure's recolzat per una millor dotació d'infraestructures, es podria veure saturat en un breu lapse de temps.

Durant l'any passat, des de la biblioteca es van realitzar nombroses activitats. A més, la biblioteca va acollir moltes activitats culturals realitzades per entitats locals o pels consells municipals de solidaritat i de la dona. Actualment, la biblioteca ha esdevingut un dels motors culturals fonamentals del municipi, i ha aconseguit un bon encaix dins el teixit associatiu municipal. Això es demostra tant amb el nombre i qualitat de les activitats realitzades, com amb l'acceptació de la població que cada cop hi participa més i més activament. Només en el que va d'any 2005 (fins al juny) Només en la primera meitat de l'any passat es van realitzar un total de 91, amb una assistència promig de 39 persones per activitat:

Taula 19. Activitats biblioteca Pare Miquel 2005

	N	%
Altres activitats	18	11,0
Audicions i concerts	7	4,3
Conferències	15	9,1
Cursos i tallers	7	4,3
Exposicions	9	5,5
Hora del conte	27	16,5
Tertúlies literàries	21	12,8
Visites escolars	25	15,2
Visites organitzades	2	1,2
Guies de lectura	23	14,0
Altres publicacions	10	6,1
TOTAL	164	100,0

Font: Ajuntament d'Esplugues de Llobregat

D'entre el total d'activitats, val la pena destacar els clubs de lectura, que compten amb la participació d'unes 15-20 persones de promig, i l'activitat anomenada L'hora del conte, organitzada els dissabtes al matí, i que compta amb la participació d'unes 35-50 persones.

Exemple d'aquest dinamisme, ha estat l'organització l'any 2005 dels Jocs Florals. Els Jocs han comptat amb la participació de l'Ajuntament, de la Diputació de Barcelona, i de 17 entitats espluguenques de molt diversa índole, fet especialment remarcable.

En aquest sentit, cal destacar també la recent creació d'una associació d'amics de la biblioteca (*Dóna la mà a la cultura*), que impulsa diverses activitats relacionades amb la literatura.

Serveis que ofereix la Biblioteca Pare Miquel:

- El racó dels pares: és la secció de la biblioteca dirigida a tota persona interessada en el món infantil. ofereix informació a través de fons documental de temàtiques diverses (educació, salut, alimentació...), revistes especialitzades, recursos web, guies de lectura per a pares. Es complementa amb el servei a petits lectors que ofereixen moltes biblioteques de la xarxa, projecte nascuts per a llegir adreçat als bebès.
- Servei a petits lectors : La Biblioteca Pare Miquel d'Esplugues ofereix aquest servei, adreçat als nens més petits, aquells que encara no saben llegir, i que té l'objectiu tant d'anar creant interès per la lectura com de fer-los conèixer la biblioteca pública des de ben petits. Aquest servei està pensat per a què els nens vagin acompanyats d'una persona gran que serà qui els explicarà els contes i s'ocuparà d'ells mentre s'estiguin a la biblioteca.
- La Biblioteca Pare Miquel d'Esplugues ofereix el servei de préstec a domicili destinat a persones amb problemes de mobilitat temporal o permanent, com ara malalts crònics, persones en període de convalescència, amb discapacitats físiques o gent gran. La biblioteca realitza actualment aquest servei amb tres residències de la tercera edat: la Residència Fèlix Llobet, la Residència Geriàtrica Espluguense i la Residència Geriàtrica Torre d'Esplugues.
- Servei de préstec a les escoles: Algunes biblioteques de la Xarxa com la Pare Miquel d'Esplugues ofereixen aquest servei a les escoles: proporcionen a les escoles lots de llibres i altres documents en préstec amb la finalitat de reforçar en els infants la funció del préstec i per donar-los l'oportunitat de manejar diferents tipus de documents.

- Visites per a escoles: Les escoles constitueixen un grup important d'usuaris amb unes necessitats de serveis bibliotecaris específics. La Biblioteca Pare Miquel d'Esplugues ofereix formació a les escoles que consisteix en visites-programa de grups escolars a la biblioteca, per tal de donar a conèixer el seu funcionament i el millor aprofitament dels seus recursos.

BIBLIOTECA DE L'ESPORT

És una biblioteca monogràfica, situada a Esplugues, sobre temes de l'esport i l'activitat física, i gestionada per la Generalitat de Catalunya. La missió de la Biblioteca de l'Esport és donar suport a recerca, a la docència i als estudis que es desenvolupen a la Secretaria General de l'Esport. Per tal de satisfer les necessitats d'informació científica de la comunitat d'usuaris de l'àmbit de l'activitat física i l'esport ha de vetllar per catalogar, conservar, enriquir i difondre les col·leccions que custodia.

4.3 Formació artística i cultural

La oferta de formació artística i cultural de caràcter públic es concreta en l'escola de música, l'escola municipal de ceràmica, i en el taller municipal de pintura i dibuix.

ESCOLA DE MÚSICA

L'escola ofereix educació musical per a totes les edats a partir dels 4 anys, posant especial èmfasi en la pràctica musical en grup. S'estructura en tres àrees:

- Àrea de sensibilització: 4-7 anys. Els infants desenvolupen les seves capacitats expressives i s'inicien en el llenguatge musical. En el darrer curs, els alumnes prenen contacte amb els diferents instruments musicals per facilitar l'elecció del que tocaran
- Àrea de nivell elemental: de 8 a 12 anys. Educa als infants en l'aprenentatge d'un instrument i la pràctica musical en grup. Està estructurat en cinc cursos i els alumnes participen en diferents formacions musicals: orquestra, banda, grup de guitarres i coral.
- Àrea de pràctica musical: adreçat a totes les persones a partir dels 13 anys. S'ofereix un ampli ventall de programes formatius de diferents nivells i estils musicals, es potencia la música en grup i la participació en les diferents formacions musicals de l'Escola.

Esplugues és una ciutat molt rica pel que fa a les entitats relacionades amb la música. Les associacions són molt variades, hi podem trobar: associacions d'espectadors de música clàssica, dues corals, grups de música tradicional, etc. Avui, l'objectiu de l'escola és dinamitzar l'acció musical a la ciutat, i té una vocació d'obertura i suport envers les entitats.

Cal destacar la iniciativa del Festival de Música clàssica i tradicional, que està organitzat conjuntament pels Amics de la música de Santa Magdalena i per l'Ajuntament. Enguany el festival ha arribat a la seva novena edició. Cada temporada es fa una mitjana de 6 concerts. El festival presenta un públic consolidat, i l'audiència mitja de l'any 2004 va ser d'unes 250 persones aproximadament. El festival rep el suport de Cajamar.

Val la pena destacar també el projecte que recentment ha endegat l'escola de música en col·laboració amb les escoles de primària. Aquestes donen formació musical amb els seus propis recursos i la voluntat i iniciativa de les associacions de pares. S'ha arribat a un acord per tal que quan els alumnes acaben als 12 anys continuïn fent música a l'escola. En el futur, l'acord es podria fer extensiu als instituts i endegar la col·laboració amb les entitats.

Des de l'escola de música es va fer una convocatòria oberta al màxim de gent possible per tal de crear formacions musicals: una coral, una banda, una orquestra i un grup de guitarres. Finalment, pel que fa als adults, es va estrenar una banda i una coral, i ara també un grup de guitarres i una orquestra, i pel que fa als nens, un grup de guitarres, una orquestra i una banda. En el futur, caldrà millorar les instal·lacions de l'escola de música, per tal d'oferir una millor educació i un millor servei als seus alumnes.

ESCOLA MUNICIPAL DE CERÀMICA

Ofereix tres tipus de cursos:

- Cursos normalitzats on l'alumne adquireix un coneixement ampli de les tècniques ceràmiques. A partir de 14 anys. 1er curs : terrissa, majòlica i torn. 2on curs : refractari, gres i torn. 3er curs : gres, porcellana, i torn.
- Curs de perfeccionament: cursos adreçats a alumnes que tinguin un coneixement bàsic de ceràmica i optin per perfeccionar els seus coneixements. A partir dels 14 anys. 1er curs: estudi esmalts i pastes de 980°C. Torn i química. 2on curs: estudi esmalts i pastes de 1.280°C. Torn i química.
- Taller dirigit: permet al ceramista aprofundir les tècniques que coneix i adquirir un camp més ampli de pràctica.

Cursets monogràfics:

- de torn
- bàsic ceràmica
- escultura
- ceràmica nens
- ceràmica matí
- ceràmica per a escoles: l'escola organitza tallers trimestrals, de dos dies, per a alumnes de cicle superior o grau mitjà per a les escoles que així ho sol·licitin. Els exercicis que es fan tenen com a referent les festivitats de Carnestoltes, Sant Jordi o Nadal.

TALLER MUNICIPAL DE PINTURA I DIBUIX

Ofereix tres tipus de cursos:

- Cursos ordinaris: dibuix de base per a aplicació a la pintura, dibuix acadèmic, suport i mètode d'aplicació, pintura d'ofici i lliure, paisatge, construcció i proporció, i el retrat, pintura d'investigació.
- Cursets monogràfics: iniciació a la pintura. Per iniciar-se en el domini de les tècniques a l'oli.
- Expressió plàstica per a nens: modelatge i construcció, estampat, monotip, linogravat, marqueteria, esmalts i joieria.

En el futur, caldrà coordinar les iniciatives de formació de naturalesa privada amb els programes de formació públics.

Finalment, val la pena destacar que Esplugues forma part de la xarxa de ciutats educadores de manera que, en el futur i durant la fase de propostes, caldrà explorar les possibles complicitats que es puguin generar entre aquesta condició i el sector cultural, especialment pel que fa en matèria de creació i formació de nous públics.

Al llarg de les taules de debat s'ha posat de manifest que Esplugues compta amb una tradició artística important. Malgrat tot, les arts plàstiques són segurament les grans desconegudes d'Esplugues.

En el futur caldria explorar les possibilitats d'oferir una política regular d'activitats artístiques, ja siguin de creació o de difusió, a través de les diverses sales d'exposicions de la ciutat. Un espai d'art podria ser un bon element per agrupar als diversos col·lectius d'Esplugues. Com algú ha fet notar molt encertadament al llarg de les taules de debat: "Donat que a Esplugues hi ha diversos grups, podria ser un element de cohesió social. L'art contemporani, pot ser un art per creuar fronteres. Dins del poble hi ha fronteres socials o econòmiques i pot ajudar a creuar-les".

4.4 Activitats de projecció ciutadana

A continuació es presenten aquelles activitats de projecció ciutadana (ja siguin culturals, comercials, o festives) que regularment tenen lloc a Esplugues:

1. Premis el Pont d'Esplugues. L'Ajuntament d'Esplugues convoca cada quatre anys els Premis, que es concedeixen en vuit categories: -Entitat més dinàmica-Trajectòria esportiva-Impuls Solidari-Impuls empresarial-Comunicació-Gestió de Qualitat-Premi de les Arts-Premi d'Honor. Els guardons són concedits a les persones o entitats de la ciutat el treball de les quals és destacable en el seu àmbit d'actuació. Els guardonats, en base a les propostes presentades per un comitè tècnic i per les entitats de la ciutat, són designats per un jurat, presidit per l'alcalde d'Esplugues i compostat per regidors municipals, persones de reconegut prestigi a Esplugues i representants d'institucions públiques que col·laboren amb l'Ajuntament.
2. Firesplugues. Certamen firal de periodicitat bianual, que acull estands de comerços i indústries de la ciutat, que pretén ser un aparador de la vida econòmica del municipi, amb l'objectiu de donar-la a conèixer i dinamitzar-la. La primera edició data de l'any 1988. Actualment, se celebra a la rambla Àngel Guimerà. És organitzada per l'Ajuntament, amb la col·laboració de les associacions de botiguers i comerciants de la ciutat.
3. Certamen de Ceràmica d'Esplugues Angelina Alós. Amb periodicitat biennal, es tracta d'un certamen amb llarga trajectòria i prestigi. La Biennal de Ceràmica d'Esplugues neix l'any 1986 amb la voluntat de fomentar el coneixement d'aquesta expressió artística tan vinculada a la ciutat d'Esplugues, pel fet que l'antiga fabrica de ceràmica Pujol i Bausis de la ciutat fou el principal centre productor de ceràmica del Modernisme. Les obres presentades a la biennal són sotmeses a una selecció prèvia per part del Jurat constituït per a cada edició, abans de passar a concurs i, posteriorment, ser exposades al Casal de Cultura Robert Brillas.

De cara al futur, caldrà explorar les possibilitats de que les obres presentades a la Biennal siguin exposades a la Baronda, establint un diàleg a través del temps entre la ceràmica tradicional i les expressions més contemporànies.

4. Saló estatal de Fotografia Pont d'Esplugues. Aquest saló està obert a la participació de fotògrafs d'arreu de l'Estat espanyol i té una periodicitat biennal (darrera edició: 2005). Els participants poden optar amb les seves obres a diverses categories: - Tema lliure: Premi d'Honor a la millor col·lecció - Tema lliure: Premi a les nou col·leccions finalistes - Tema Esplugues: Primer Premi a les dos millors col·leccions
5. Firoferta és un tipus de fira comercial que se celebra puntualment i coincidint amb els períodes de rebaixes o vendes a preus especials que

hi ha al llarg de l'any. Firoferta, a la qual hi participen comerços de la localitat, se celebra a la plaça Catalunya de la localitat. Firoferta està organitzat per l'Ajuntament en col·laboració amb la Unió de Botiguers d'Esplugues.

6. Festes majors de barris. Els diferents barris d'Esplugues celebren les seves festes majors, a les quals participen les entitats de cada un dels barris, amb el suport de l'Ajuntament.
7. Festa de Santa Magdalena. El 22 de juliol, amb motiu de la festivitat de Santa Magdalena, copatrona d'Esplugues, se celebren una sèrie d'actes de tradició popular a la zona de vianants del carrer Àngel Guimerà, al carrer de l'Església i a la plaça pare Miquel d'Esplugues, amb la participació de diferents entitats ciutadanes. Un dels moments culminants de la festa és el tradicional "Ball del ginjoler", al voltant d'un ginjoler que hi ha als jardins del Casal de Cultura Robert Brillas.
8. Jornades Micològiques d'Esplugues. L'entitat local "Amics de la Micologia d'Esplugues" organitzen cada any unes jornades de debat entorn la micologia, que tenen un prestigi reconegut i creixent arreu d'Europa per la notable i qualificada participació d'experts en micologia de diversos països europeus.
9. Mercat medieval important: amb una gran incidència entre molts sectors socials, i amb un paper actiu i important pel que fa a les polítiques de cohesió i identitat ciutadanes.

Les activitats festives, especialment les vinculades a la cultura tradicional, representen un dels sectors culturals més actius, consolidats, i interessants d'Esplugues. A la ciutat hi ha diversos grups i entitats vinculats al fenomen de la cultura popular i tradicional, comptant amb una àmplia participació ciutadana.

Ara bé, l'aspecte més festiu i puntual de l'activitat cultural ha de ser compatible amb una política de difusió cultural estable i regular, que abasti tot el curs, i que tingui un fort paper pel que fa a la creació de nous públics.

4.5 La comunicació de la cultura

Esplugues compta amb diversos mitjans de comunicació, entre els que destaquem:

1. El Pont d'Esplugues. Revista de periodicitat mensual (11 números a l'any, tots tret d'agost) que edita l'Ajuntament d'Esplugues des de l'any 1988 amb l'objectiu de mantenir informats els ciutadans d'Esplugues de tots els fets noticiables esdevinguts a la població o amb espluguencs com a protagonistes.

2. Crònica de la vida d'Esplugues. Publicació de periodicitat mensual, fundada l'any 1950, que fa un repàs a l'actualitat de la ciutat. Al llarg de la seva singladura, ha reflectit l'evolució de la ciutat.
3. Diari d'Esplugues. Editat per l'empresa Exprés, es tracta d'una publicació de caràcter mensual que es distribueix gratuïtament per les bústies del Municipi. Inclou informacions de diferents àmbits i relatives a la dinàmica ciutadana d'Esplugues, a més d'altres reportatges de caràcter comarcal.
4. Esplugues televisió. Emissora local de televisió que emet a través del canal 38 de l'UHF i que disposa d'una programació diària, que combina espais en directe (franja horària de tarda i nit) amb altres de multidifusió (matí i migdia). De titularitat privada, té el suport de l'Ajuntament i va ser declarada entitat d'interès públic pel ple de l'Ajuntament l'any 1991.

A continuació es presenten el número d'aparicions en matèria cultural d'Esplugues amb la resta de municipis que s'han pres com a referència donades les seves característiques:

Taula 20. Comparació aparicions a la premsa diversos municipis

	Premsa Comarcal		Premsa nacional		Total	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Esplugues	3	5	5	2	8	7
Sant Feliu de Llobregat	8	6	10	1	18	7
Gavà	5	13	5	1	10	14
Mollet del Vallès	57	46	6	7	63	53
Castelldefels	6	6	1	1	7	7
Viladecans	7	16	7	4	14	20
El Prat de Llobregat	9	7	7	1	16	8
Sant Boi de Llobregat	12	18	23	17	35	35
Cornellà de Llobregat	2	26	3	24	5	50

Font: Dossier de Premsa de l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona

S'observa certa manca de presència d'Esplugues en matèria cultural tant a la premsa comarcal com a la premsa local. Al llarg de les taules de debat també s'ha constatat la necessitat de que hi hagués un mitjà de comunicació local independent del poder públic, que informi sobre els assumptes més noticiables de la ciutat, especialment sobre els aspectes culturals.

Respecte a la política de comunicació, s'ha de destacar la inexistència d'una agenda cultural consolidada, més enllà de les activitats que es publiquen al Pont d'Esplugues, de manera que cada agent cultural, ja sigui públic o privat, s'encarrega de difondre per la seva banda les activitats que realitza, amb la conseqüent sensació de desordre general que això implica. Per resoldre aquesta situació caldrà actuar en el futur amb una major coordinació per part de tots els agents culturals, amb el propòsit de definir una política comunicativa

adient i eficaç.

Al llarg de les taules de debat i les entrevistes d'aquesta primera fase de diagnòstic, s'ha posat de manifest la necessitat d'establir una agenda cultural de la vila, representativa de tots els agents locals, amb una periodicitat adequada.

Cal destacar però, la tasca del departament de comunicació municipal, que assumeix en bona mesura les publicacions de departaments com el de cultura, així com algunes de les publicacions que realitzen les pròpies entitats.

Tampoc s'han aprofitat les potencialitats d'internet per millorar la comunicació de l'oferta cultural a la ciutat. Com algú va destacar al llarg d'una sessió de debat, "la comunicació hauria de ser el primer pas per acostar la gent a la cultura, i en segon lloc, per acostar la tasca de les entitats a la ciutadania."

Cal una major difusió de les activitats que es fan. Al llarg de les taules de debat s'ha posat de manifest la dificultat de conèixer amb antelació les activitats que setmanalment tenen lloc a la vila. Una bona estratègia de màrqueting i comunicació de les activitats culturals, ajuda a donar una sensació de cohesió, així com a millorar les bases per facilitar una millor interacció i coordinació entre els diferents agents culturals.

5. Els agents locals de la cultura

5.1 Política cultural pública

Abans d'entrar en l'avaluació de la política cultural de l'Ajuntament d'Esplugues, es vol destacar diversos aspectes generals de la gestió municipal que, per la seva proximitat amb la pròpia gestió cultural, poden ajudar a emmarcar millor la seva anàlisi posterior.

En aquest sentit, cal destacar que l'Ajuntament d'Esplugues estableix uns compromisos de servei cap a la ciutadania, que es publiquen periòdicament, i l'estat de compliment dels quals també pot ser conegut regularment pels ciutadans. Igualment, l'Ajuntament d'Esplugues ha establert un sistema d'avaluació públic de les activitats municipals, que es concreta en la metodologia de grups temàtics o "focus grups", que donen la seva opinió sobre els diversos serveis municipals. Tots dos instruments són una bona eina per assolir una gestió municipal més eficaç i eficient i, sobretot, són una bona manera de tenir en compte els judicis i les necessitats dels ciutadans a l'hora de dissenyar les polítiques públiques del futur.

L'anàlisi de l'actuació municipal en matèria cultural ha de partir d'una constatació prèvia: en els darrers anys, les demandes ciutadanes han crescut i s'han diversificat, mentre que el marc competencial i financer dels ens locals ha restat pràcticament intacte.

Des de l'any 1981, en què la Federació de Municipis de Catalunya aprovà el primer document que recollia les necessitats culturals de l'Administració local fins a l'actualitat, els intents i les propostes per resoldre l'encaix de l'Administració local pel que fa a les funcions, competències i el finançament dels serveis culturals s'han succeït periòdicament.

A mesura que les polítiques culturals han anat assumint una major centralitat en els programes d'actuació dels governs locals, la pressió de les demandes i la responsabilitat dels ajuntaments ha crescut considerablement. El cas de la cultura és un dels sectors en què aquesta situació és més evident; les responsabilitats de proveir serveis públics culturals continuen majoritàriament en els àmbits superiors de govern però les mancances recauen sobre els ajuntaments.

Com hem vist més amunt, l'Ajuntament d'Esplugues té una política definida de gestió de qualitat, concretada en sistemes d'avaluació de les polítiques, i en la prestació d'uns serveis a la ciutadania. Les polítiques culturals han de tenir sota aquest context un paper protagonista.

A Esplugues, el Departament de cultura i joventut és l'organisme públic encarregat de portar a terme la gestió cultural. El primer que hem de remarcar és que, l'acció cultural municipal portada a terme durant aquests anys, no ha estat emmarcada dins d'un projecte o model cultural global, ja que les accions culturals realitzades durant aquests anys, no s'han inserit dins de cap

estratègia d'abast més general, quan de fet, les accions culturals, per la seva pròpia naturalesa, poden representar un fort impuls per a la ciutat.

Es diria que la política cultural municipal ha oscil·lat entre dos pols: d'una banda, l'acció centrada en els grans esdeveniments estacionaris (Festa Major, etc.), i de l'altra, l'activisme cultural, no acabant de consolidar-se un capital sòlid i regular, de llarg recorregut en l'àmbit de la cultura, que generés hàbits de consum cultural entre la població.

El conjunt de l'oferta cultural, entesa com l'oferta pública i la de les entitats, es presenta fragmentada. Hi ha un grau notable d'activisme per ambdues parts, però no s'ha assolit la necessària coordinació o complementarietat entre l'acció pública i la cívica.

S'observa un cert grau de coordinació per part del departament de cultura amb la resta de departaments, però aquesta coordinació encara podria ser més estreta, donat que resulta necessari un marc global i referencial que integri tots els projectes municipals de caràcter urbanístic, econòmic i cultural que hi ha en marxa. Aquesta transversalitat és un valor essencial dels processos de planificació estratègica, ara bé, el nucli més important de la política cultural municipal caldria que estigués definit pel departament de cultura municipal. La situació actual és anòmala: la cultura està definida per diverses àrees de l'Ajuntament.

Més enllà de la coordinació amb les altres àrees de l'Ajuntament, s'ha percebut durant les taules de debat, per part de diversos sectors, el reclam que la cultura assoleixi una major "centralitat" a Esplugues.

La despesa municipal en cultura de l'Ajuntament d'Esplugues és inferior proporcionalment a la dels municipis que s'han pres com a referència:

Taula 21. Pressupost municipal de cultura sobre el total de l'Ajuntament (euros)

Any	Pressupost cultura	Pressupost ajuntament	% cultura
1999	713.524	28.526.149	2,50%
2000	1.281.105	24.766.369	5,17%
2001	266.734	28.243.595	0,94%
2002	1.543.805	36.063.828	4,28%
2003	1.286.532	34.373.081	3,74%
2004	1.951.739	33.395.759	5,84%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del SIEM (Servei d' Informació Econòmica Municipal) de la Diputació de Barcelona

NOTA: El criteri seguit pel SIEM sobre Pressupost-cultura és tot allò que fa referència a Difusió i Promoció de cultura.

Taula 22. Comparació pressupostos de cultura (%). Municipis de referència

Total cultura	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Esplugues de Llobregat	713.524	1.281.105	266.734	1.543.805	1.286.532	1.951.739
Mitjana cultura mun. ref.	1.239.445	1.121.037	1.345.564	1.627.935	1.784.406	2.035.667
% cultura	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Esplugues de Llobregat	2,50	5,17	0,94	4,28	3,74	5,84
Mitjana % cultura mun.	3,60	3,33	3,63	3,82	3,40	4,13

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del SIEM (Servei d' Informació Econòmica Municipal) de la Diputació de Barcelona

NOTA: El criteri seguit pel SIEM sobre Pressupost-cultura és tot allò que fa referència a Difusió i Promoció de cultura.

Pel que fa al pressupost de cultura, majoritàriament està dedicat a les entitats (60%), mentre que la resta es destina a finançar les activitats de festa major i els grans esdeveniments puntuals.

L'Ajuntament d'Esplugues no té una política de difusió cultural pròpia, regular i estable, més enllà del cycle festiu. La política cultural municipal està centrada en els ajuts a les entitats, que són les que programen la pràctica totalitat (85% del total) de les activitats que tenen lloc al municipi.

Una política cultural regular, si bé sovint no és suficient, podria ajudar a retenir bona part del públic que marxa a Barcelona a consumir cultura. Malgrat tot i segons una enquesta recent, la valoració mitjana per part dels espluguencs dels serveis culturals prestats per l'Ajuntament és de 6,71 en una escala de 0 a 10.

Quan observem l'inventari d'activitats culturals que tenen lloc a Esplugues (es pren com a referència les activitats que han tingut lloc durant l'any 2004), ens adonem que la majoria es centren en els aspectes més festius de la cultura, per damunt dels aspectes més creatius, innovadors, o artístics:

Taula 23. Total activitats públiques 2004

	Número d'activitats	% respecte el total d'activitats
Activitats culturals	18	4,5
Activitats esportives	12	3,0
Activitats juvenils	1	0,2
Activitats musicals	19	4,7
Altres activitats	13	3,2
Partits esportius	111	27,5
Patinatge artístic	3	0,7
Activitats Robert Brillas	15	3,7
Complex esportiu La Plana	2	0,5
Edifici Molí	3	0,7
Museu Can Tinturé	26	6,5
Festa major Can Clota	10	2,5
Festa major Can Vidalet	26	6,5
Festa major La Miranda	7	1,7
Festa major El Gall	35	8,7
Festa major activitats esportives	25	6,2
Festa major activitats sensibilització	8	2,0
Festa de Tots Sants	14	3,5
Festa major Santa Magdalena	7	1,7
Festes d'hivern	16	4,0
Primavera a Esplugues	1	0,2
Festa Sant Joan	11	2,7
Festa Sant Jordi	2	0,5
Setmana de la salut	5	1,2
Trobades	10	2,5
Xerrades i cursos	3	0,7
TOTAL	403	100,0

Font: Ajuntament d'Esplugues de Llobregat

La festa acaba perdent el seu sentit d'excepcionalitat, es torna una activitat repetitiva. Cal recordar que, a banda de les activitats de festa major, cada barri té la seva pròpia festa major. Malgrat això, la major part d'activitats tenen lloc al barri Centre.

Efectivament, el número d'activitats culturals que es fan a Esplugues és molt elevat (més d'una activitat al dia de mitjana). Ara bé, un gran número d'activitats no és sinònim d'una vida cultural interessant. En el futur caldria avançar en base als criteris de qualitat, racionalització, i coordinació entre els diversos agents culturals.

Al llarg de les taules de debat i les entrevistes realitzades durant aquesta fase de diagnòstic, s'ha constatat la necessitat d'obertura per part de l'Administració envers els projectes culturals presentats pels artistes i entitats espluguencs. En aquest sentit, caldria aprofitar les potencialitats dels agents culturals locals, que sovint reben més suport per part d'altres administracions.

Es posa de manifest la necessitat d'un marc o política cultural global que ordeni i doni sentit al gran nombre d'activitats programades anualment. L'agregació d'activitats heterogènies i puntuals no fa una política cultural. Cal teixir un marc global que ordeni, orienti, i que en funció d'aquest marc cada activitat prengui un sentit i es puguin establir prioritats.

Per construir aquest acord, aquest consens, cal fer-ho des del nivell de govern, des del nivell tècnic, i des del nivell ciutadà, conjuntament. Cal definir col·lectivament quin ha de ser l'espai cultural públic, evitant així dinàmiques individuals o aïllades, i realitzant activitats que estiguin més d'acord amb les inquietuds o els interessos generals.

Al llarg de les taules de debat d'aquesta fase de diagnòstic s'ha constatat que sovint les activitats que es realitzen són repetitives, i és aquesta manca de diversitat la que porta a que no sobrepassin un àmbit reduït. La participació a les activitats culturals és més aviat escassa.

5.2 Enquesta de consum cultural

A continuació es presenten les principals dades obtingudes en una enquesta recent sobre consum i hàbits culturals realitzada a Esplugues de Llobregat per la Diputació de Barcelona. El treball de camp de l'enquesta inclou una mostra de 800 entrevistes, amb un error mostral de +/- 3,46%. El treball de camp es va realitzar del 26 al 30 de maig de 2005.

Pel que fa a les visites al museu, un 33% dels enquestats declara haver visitat algun museu durant l'últim any. Dels que han assistit, la freqüència de visites al museu no és gaire elevada: el 76,7% declara haver assistit entre 1 i 3 vegades en l'últim any. Del total de persones que han visitat un museu en l'últim any, només un 10,2% ha visitat el museu d'Esplugues.

Pel que fa a les visites a les biblioteques, un 47% dels enquestats declara haver anat a la biblioteca durant l'últim any en alguna ocasió. La majoria de persones que declaren haver visitat una biblioteca, declaren que han visitat una d'Esplugues (86,2%), el que parla del paper de les biblioteques com a centres de proximitat, i en especial del dinamisme de les biblioteques d'Esplugues. El principal motiu d'assistència a la biblioteca és per oci, seguit per motius d'estudis i de treball. Els principals usos de la biblioteca són per aquest ordre: demanar material en préstec, llegir, cercar informació, i en últim lloc utilitzar internet.

Només un 4,3% dels enquestats declara haver anat a algun arxiu o centre de documentació en els últims 12 mesos. Aquesta xifra ens parla de la manca de visualització dels arxius, com a equipaments de referència ciutadana. A més, actualment, com s'ha esmentat anteriorment, l'arxiu d'Esplugues no presenta les millors condicions per a ser consultat.

Pel que fa a la pràctica d'activitats artístiques, només un 8,5% declara haver-ne practicat alguna durant l'últim any. Les principals activitats que realitzen aquestes persones són, per aquest ordre: fer un treball d'arts plàstiques, tocar un instrument musical, i practicar dansa.

Una de les activitats culturals més difoses és la d'escoltar música : un 85,6% dels enquestats declara fer-ho habitualment. Aquest fet s'ha de contemplar des de la perspectiva de l'enorme potencial que té el sector musical a Esplugues.

Per contra, només un 24,5% declara haver assistit a algun concert durant l'últim any. A més, de les persones que assisteixen a concerts, un 77,6% ho fan a Barcelona, un 20,9 a Esplugues, i un 15,3 a altres llocs. Això es deu a la manca d'una política de difusió cultural estable. En el futur caldrà posar especial èmfasi en aquest públic potencial afeccionat a la música que es troba a Esplugues.

Pel que fa a l'assistència al teatre, les dades són força similars a les dels hàbits musicals. Un 23,9% dels enquestats declara haver anat almenys una vegada al teatre en els últims 12 mesos. De les persones que assisteixen a representacions teatrals, tan sols un 10,5% ho fan a Esplugues.

Pel que fa a la assistència a festes majors i activitats populars, un 36,8% dels enquestats declara haver-hi assistit en alguna ocasió en l'últim any. Aquesta dada ens parla de l'enorme vitalitat del sector de la cultura tradicional i popular a la vila.

El principal mitjà per assabentar-se de les activitats culturals a les que s'assisteix és el butlletí municipal, seguit de la premsa local gratuïta i les recomanacions dels amics. Les possibilitats d'una política de comunicació cultural consolidada ja han estat tractades en un punt apart.

Pel que fa a l'associacionisme, un 19,9% dels enquestats declara pertànyer a una associació. Dins de les associacions, les principals són els clubs esportius, seguides de les associacions culturals i les de veïns.

Pel que fa als casals de barri, un 18% dels enquestats declara haver-hi assistit en alguna ocasió durant l'últim any. Les principals activitats que realitzen les persones als casals són, per aquest ordre: reunions, tallers, conferències i, en últim lloc, concerts i activitats artístiques. Cal destacar que els casals de barri, per la seva naturalesa polivalent són actualment uns espais poc aptes per al desenvolupament d'activitats culturals o artístiques especialitzades. En el futur, caldrà contemplar aquests espais des d'una perspectiva més especialitzada i dinamitzar-los a partir del foment d'activitats culturals i creatives.

Finalment, pel que fa als ensenyaments artístics, un 9% de les persones enquestades declara tenir algun tipus de formació artística, essent les principals la música seguida de les arts visuals.

5.3 Cultura i joventut

Les persones entre 12 i 35 anys representen, amb 16.000 persones, un dels grups més nombrosos d'Esplugues. Durant l'any 2005, i paral·lelament al desenvolupament del Pla de Cultura, s'ha realitzat un diagnòstic de les necessitats d'equipaments específicament juvenils a Esplugues. Seguint aquest document, tenim que a Esplugues hi ha una política de joventut definida i amb una certa tradició. Ara bé, s'observa un dèficit tant pel que fa a la oferta d'oci cultural juvenil, com pel que fa a un equipament de referència específic per a joves. Com a conseqüència d'aquestes dues dinàmiques, l'Ajuntament ha apostat per la creació de l'espai re(Molí), amb un paper central en matèria de promoció i difusió d'activitats juvenils. L'equipament, que podrà acollir a unes 680-800 persones, estableix com a missió fonamental generar processos de dinamització juvenil, tot fent visibles i accessibles els serveis, programacions i recursos de tot tipus que l'Ajuntament i altres institucions adrecen als joves, de manera que esdevingui un element revitalitzador de la participació juvenil, facilitant la seva interlocució amb l'administració.

Pel que fa a la oferta cultural juvenil, cal destacar també els bucs musicals, situats al camp de futbol, i gestionats per les pròpies entitats.

Finalment, cal destacar també l'Espai d'art petit, un programa que pretén fomentar els joves artistes del municipi posant a la seva disposició, de manera gratuïta, espais públics i privats per exposar les seves obres. Per aconseguir espais d'exposició privats, l'Ajuntament subscriu convenis de col·laboració amb titulars d'establiments comercials que cedeixen el seu espai dins l'horari d'obertura del comerç.

5.4 Les entitats culturals

L'associacionisme ciutadà és un dels elements vitals per tal de garantir una societat forta i cohesionada. Des dels inicis de la recuperació democràtica, l'Ajuntament d'Esplugues va apostar decididament per les entitats i les associacions, afavorint-ne el seu creixement. Malgrat tot, el nucli de persones actives dins del món associatiu a Esplugues és relativament petit, de manera que les entitats tampoc s'han erigit com aquell element capaç de cohesionar internament la ciutat. De fet, la taxa d'associacionisme d'Esplugues que és de 4,33 entitats per cada 1.000 habitants és inferior a la mitjana provincial que és de 5,71.

La majoria d'entitats utilitza algun equipament públic com a seu, cosa que implica una certa feblesa per part de les entitats. En alguns casos, la no adquisició de patrimoni per part de les entitats pot ser el resultat de la concepció que l'associació no romandrà més enllà de la generació actual d'associats.

Pel que fa al sector, podem veure que les entitats que pertanyen al sector de la cultura i la participació suposen un 41,58% de les entitats totals que hi ha a Esplugues:

Taula 24. Tipologia d'entitats d'Esplugues

Tipus entitat	nombre	% respecte el total
Esports	29	14,36 %
Joventut	23	11,39 %
Atenció social	31	15,35 %
Ocupació	1	0,50 %
Salut	10	4,95 %
Medi ambient	2	0,99 %
Educació	22	10,89 %
Cultura i participació	84	41,58 %
TOTAL	202	100 %

Font: Ajuntament d'Esplugues de Llobregat (2004)

Pel que fa a les entitats pròpiament culturals (33) podem observar com la majoria tenen un volum de socis que podríem qualificar de petit o mitjà. Les entitats amb un major número de socis són sobretot les Associacions de Veïns:

Taula 25. Entitats per número de socis

	n	%
0-100 socis	12	36,4
101-200 socis	5	15,2
201-300 socis	5	15,2
Més de 300	8	24,2
Número desconegut	3	9,1
TOTAL	33	100,0

Font: Ajuntament d'Esplugues de Llobregat (2004)

Pel que fa a l'any de creació, podem observar un creixement en la creació d'entitats a partir dels anys 1980 :

Taula 26. Entitats per any de creació

	n	%
Abans 1950	3	9,09
1951-1960	0	0,00
1961-1970	1	3,03
1971-1980	5	15,15
1981-1990	9	27,27
1991-2000	11	33,33
2001-actualitat	4	12,12
TOTAL	33	100,00

Font: Ajuntament d'Esplugues de Llobregat (2004)

A continuació, es presenta el llistat d'entitats culturals d'Esplugues:

Taula 27. Llistat entitats culturals

	Creació	Socis
Amics de la música de Santa Magdalena	1997	86
Amics dels Museus i del Patrimoni d'Esplugues de Llobregat	2005	40
Asociación Cultural Andaluza de Esplugues (ACAE)	1988	200
Associació amics de la micologia d'Esplugues	1988	175
Associació amics del modelisme ferroviari	1993	35
Associació cultural Espluball	1996	200
Associació de veïns de Can Vidalet	1971	1.409
Associació de veïns de Finestrelles	1930	115
Associació de veïns de La Plana	1975	500
Associació de veïns la Miranda	1987	156
Associació de veïns Can Clota - Can Cervera	1979	300
Societat Coral Centenària La Coloma	1860	130
Grup de teatre l'Endoll	1906	40
Esbart Vila d'Esplugues	1985	60
Colla dels Tres Tombs	1996	145
Colla de geganters d'Esplugues	1984	56
Colla de castellers d'Esplugues	1994	350
Colla de bastoners	1985	60
Cercle artístic d'Esplugues	1999	45
Centro extremeño en Catalunya Muñoz Torrero	1984	260
Centro cultural baile standard latino	1998	200
Centro cultural andaluz plaza Macael	1988	586
Centro aragonés de Esplugues	2001	371
Secció sardanista l'Avenç	1963	63
Grup d'estudis d'Esplugues	1995	31
Colla de diables boiets esquitxafocs	2001	32
Grup de percussió atabalats	2002	-
Pastorets i companyia	2000	-
Coordinadora d'associacions per la llengua	2002	-
Cine Club Imatge-74	1972	512
Associació cultural Espluga Viva	1974	250
Boc de Biterna	1997	15
Glaç Coordinadora de Grups Musicals d'Esplugues	1993	5
Penya Barcelonista de l'Avenç	1984	300

Font: Ajuntament d'Esplugues de Llobregat (2004)

Quan s'observa el pressupost de les entitats, es reflecteix que aquest és reduït. A més, moltes entitats depenen de l'aportació municipal. Tot plegat implica un elevat grau de risc per a moltes associacions, ja que les seves fonts de finançament no diversificades fan que tinguin una excessiva dependència d'una sola font.

Entrant en la dinàmica entre les entitats d'Esplugues i l'Ajuntament, podem destacar que la situació actual d'aquestes és la d'una forta dependència envers l'administració, ja que el grau d'exigència o de veritable suport a les entitats ha estat baix, de manera que moltes d'aquestes han acabat acomodant el seu paper al de ser fonamentalment receptores de subvencions.

Pel que fa a la relació de les entitats amb l'Ajuntament, trobem dues dinàmiques: d'una banda el victimisme per part de les entitats, i de l'altra la culpabilització per part de l'Ajuntament. La relació és d'un excessiu paternalisme des del poder públic envers les entitats i associacions.

Un dels dèficits d'Esplugues és la manca de diàleg o de connexió política de les entitats amb l'Ajuntament. Tot plegat, ha conduït a l'establiment d'una visió sectorial a les entitats, a la falta d'objectius compartits i, en definitiva, a una capacitat i a una iniciativa social més aviat febles. Aquesta desestructuració del teixit associatiu ha acabat instal·lant en alguns sectors de la ciutadania la concepció de la "cultura de la gratuïtat" o la noció que l'Administració "ho ha de fer tot", generant unes expectatives envers l'administració pública desmesurades.

En aquest sentit, el consell de cultura no ha esdevingut la instància de deliberació i consens entre les entitats i l'Ajuntament. No ha esdevingut una instància de coordinació ni de desenvolupament d'una responsabilitat col·lectiva de l'espai públic.

L'Ajuntament va optar per donar subvencions i infraestructures, i ara el pressupost de cultura està captiu d'aquesta situació. La majoria de la programació cultural del municipi és la que realitzen les entitats. Tot plegat ha acabat generant un sentit patrimonialista de les entitats, no de vocació pública. Aquesta és una situació anormal que ha acabat desembocant en la manca d'una programació cultural pública.

A nivell intern, les entitats es troben amb una gran dificultat per mobilitzar efectius i garantir així el necessari relleu generacional, sobretot si tenim en compte que cada vegada és menys la gent jove que pot fixar la seva residència a la vila.

Les entitats es presenten descoordinades entre si, organitzen poques activitats conjuntament, no comparteixen objectius. Malgrat tot, cal destacar elements esperançadors com el naixement d'una coordinadora d'entitats (agrupa fins a un total de 13 entitats) de cultura popular. A l'any 2003 ja es va fer una proposta per convocar a les entitats musicals per tal d'unificar esforços, però no va resultar un intent reeixit.

Cal destacar l'elevat grau d'activisme per part de les entitats, però en el futur, caldrà contemplar les seves activitats a partir de valors com la racionalització, la qualitat, i la coordinació, formant part totes les activitats d'un marc més general o política cultural. Aquesta inserció de les activitats en un marc més general, ha de fer que aquestes tinguin un impacte superior a l'assolit fins al

moment, ha de permetre que traspassin l'àmbit de la pròpia entitat i tinguin un major impacte públic.

Cal destacar, com un dels nuclis més importants i actius a nivell associatiu, els espais d'Esplugues, amb una forta implantació i amb un elevat grau de coordinació entre ells.

6. Conclusions de la fase de diagnòstic

Del resultat de l'explotació de totes les eines metodològiques del Pla d'Acció Cultural, es poden avançar uns punts de partida a tenir en consideració per treballar les línies de futur que apunta la realitat cultural espluguena.

Esplugues, punts de partida:

- Una ciutat fragmentada en el context metropolità

En relació al model de ciutat, s'observa una certa desconexió entre barris, degut a factors geogràfics i físics, però també a factors de caràcter socio-econòmic i cultural. A més a més, no hi ha un barri central o equipament emblemàtic que aglutini l'activitat cultural de la ciutat, i que sigui un punt de referència vàlid per a tots els barris. Esplugues es visualitza encara com una "suma de barris" més que no pas un conjunt urbà sencerament articulat. Cal destacar que, en un primer moment, des de l'Ajuntament es va decidir donar resposta a les demandes cíviues d'infraestructures i serveis, per tal de satisfer les mancances heretades, prioritzant l'acció immediata als barris, per sobre d'una política de ciutat entesa en el seu conjunt. Pel que fa a la relació de la ciutat amb l'exterior, hi ha una certa indefinició sobre quin ha de ser el paper que ha de tenir Esplugues dins l'espai metropolità, especialment quina ha de ser la relació amb Barcelona.

- Una població amb dos pols d'arrelament

Al llarg de les taules de debat, s'ha vist que hi ha certs sectors poc sensibles a la realitat canviant d'Esplugues, de manera que l'actual Esplugues es contempla des de la perspectiva d'un cert desarrelament, sobretot a partir dels anys seixanta amb l'arribada d'immigrants, perquè encara no s'ha assimilat totalment el passat més recent (industrialisme, immigració, etc.). S'observa una població amb dues dinàmiques o amb dos pols d'arrelament cultural diferents: el que correspon a la cultura autòctona, i el relatiu al lloc d'origen dels immigrants. Si bé, últimament, hi ha símptomes d'apropament entre tots dos grups, encara persisteix una certa comunicació mútua, ja que la dinàmica de la vila no ha tingut prou impuls per a crear una identitat global. Donades aquestes condicions, la cultura potser encara no s'ha manifestat com aquell element capaç de definir la identitat d'Esplugues, o si més no, la cultura no ha contribuït suficientment a integrar els diversos col·lectius que hi ha a la ciutat.

- Una política cultural activa però poc integrada

Durant aquests últims anys, l'acció cultural global ha estat poc definida, sense respondre a objectius específics o a unes grans línies d'acció. L'acció cultural ha estat més aviat estacionària, i centrada sobretot en aquells aspectes més festius de la cultura, més que no pas en els aspectes creatius o de difusió de la cultura. S'observa un fort activisme cultural, però poca coordinació entre els diversos agents culturals, així com la feblesa d'una política de difusió cultural pública, regular i de qualitat, més enllà de la que realitzen les pròpies entitats. A més a més, la ciutat presenta un dèficit

respecte als propis espais a on es desenvolupa l'activitat cultural. De fet, no hi ha una xarxa consolidada d'equipaments culturals especialitzats adient per portar-hi a terme activitats de promoció i difusió cultural.

- Una participació cultural encara fràgil

Pel que fa al sector associatiu, sembla que hi ha una certa dependència envers l'Ajuntament. S'observa una certa indefinició del paper i la funció que han de tenir les entitats a la vida cultural de la ciutat, i aquesta indefinició acaba generant cert malestar. Hi ha poca unió o coordinació entre les entitats, i les seves activitats tenen un impacte social més aviat escàs. D'altra banda, es pot dir que no existeixen "espais" de trobada i de consens entre els ciutadans, el món associatiu, i l'Administració. Els consells, en el cas que ens ocupa el Consell de Cultura, potser no acaben de respondre a aquesta necessitat perquè no estan del tot concebuts com un veritable espai de corresponsabilització i participació.

Esplugues, mirant cap al futur:

- Un model de ciutat-xarxa en construcció

Pel que fa al model de ciutat, durant els últims anys s'han fet esforços molt notables per acabar de teixir la trama urbana a través del desenvolupament de diversos espais públics (carrers peatonals, ponts, parcs, jardins, etc.) Els espais públics són un component essencial pel desenvolupament de les capacitats d'interrelació, de cohesió social i culturals de la ciutadania. Pel que fa a la proximitat de la ciutat de Barcelona, aquest és un factor condicionant, però en realitat, la influència cultural que exerceix l'espai metropolità sobre Esplugues, pot convertir-se en una oportunitat per a l'especialització de la ciutat en sectors culturals específics, sense que això hagi de significar cap minvament de la seva autonomia.

- Uns elements culturals singulars amb possibilitats de projecció

Esplugues té una personalitat pròpia amb una trajectòria que li pot permetre projectar uns elements culturals singulars, portadors d'un gran valor no només pels seus ciutadans, sinó també pel conjunt de ciutadans de l'àrea metropolitana. Esplugues conserva un patrimoni valuós, té uns actius importants i característics: el remarcable nucli històric, el notable passat industrial i modernista (Pujol i Bausis, La Rajoleta, La Baronda, etc.), les antigues masies, el patrimoni audiovisual (estudis Balcázar), o el patrimoni natural de Sant Pere Màrtir. Cal destacar també activitats específiques de projecció ciutadana com el Saló Estatal de Fotografia, la Biennal de Ceràmica, o la temporada de concerts de música clàssica.

- Una iniciativa ciutadana motivada

Cal destacar finalment la forta iniciativa de les entitats culturals, que contribueix a la cohesió social i al desenvolupament d'un sentit de pertinença i d'identificació amb la ciutat.

- Uns actius culturals amb fortes potencialitats

En l'aspecte cultural, la música destaca com un dels actius més notables de la ciutat, ja que existeix una banda de música, una formació de cambra, l'Escola municipal de música, els bucs d'assaig, entitats com els Amics de la música, grups de música tradicional, etc. També hi ha un gran potencial en l'aspecte formatiu amb les escoles de música, ceràmica, esmalts, etc. De fet, una bona forma de fer accessible la cultura és mitjançant la formació artística, aconseguint d'una banda que es desenvolupi la capacitat creativa i expressiva del ciutadà, i de l'altra, generant hàbits de consum cultural. Pel que fa als equipaments, cal destacar un equipament molt valorat i amb una forta capilaritat social, com és la biblioteca, centre molt actiu en les tasques de difusió i d'apropament a la lectura en particular, i al coneixement i la informació en general.

7. Propostes de futur

PROPOSTES PLA D'ACCIÓ CULTURAL D'ESPLUGUES DE LLOBREGAT

Àmbit 1

La cultura com a factor de cohesió i de generació de referents d'identitat

Eix 1: El foment del patrimoni natural i cultural

Eix 2: El passat i el futur de la ceràmica

Eix 3: La festa i la cultura tradicional i popular

Àmbit 2

Consolidar equipaments, formació i programació per una cultura de ciutat

Eix 4: La creació d'infraestructures culturals

Eix 5: La formació cultural

Eix 6: La programació cultural regular

Àmbit 3

Un nou impuls a la cultura

Eix 7: El foment de la lectura

Eix 8: L'activitat musical, un capital ciutadà

Eix 9: La creació i la producció audiovisual, indústria capdavantera

Eix 10: El recolzament a les entitats culturals

Eix transversal 11: Joventut, immigració i cultura

ÀMBIT 1: LA CULTURA COM A FACTOR DE COHESIÓ I DE GENERACIÓ DE REFERENTS D'IDENTITAT

EIX ESTRATÈGIC 1 EL FOMENT DEL PATRIMONI NATURAL I CULTURAL

Esplugues conserva un patrimoni valuós, té uns actius importants i singulars en aquest sentit: un patrimoni natural i mediambiental únic com Sant Pere Màrtir, un remarcable nucli històric, un notable passat industrial i modernista (Pujol i Bausis, La Rajoleta, La Baronda, etc.), antigues masies i patrimoni audiovisual (estudis Balcázar). El millor exemple d'aquest llegat és l'antiga fàbrica Pujol i Bausis, avui un projecte de patrimoni cultural que ha reconvertit les estructures existents de la fàbrica en un nou espai museístic de recuperació del patrimoni industrial.

OBJECTIU

Vetllar per la conservació i difusió del patrimoni natural i cultural de la ciutat, tot afavorint la memòria històrica i la creativitat, el reequilibri territorial i la cohesió social.

PROPOSTES

- Potenciar la difusió del patrimoni mediambiental, històric i tradicional de Sant Pere Màrtir per mitjà de la creació del mirador de Sant Pere Màrtir, la col·locació de panells informatius als llocs d'interès, la creació d'itineraris (rutes verdes, històric emplaçament de la defensa de la ciutat de Barcelona en diferents èpoques, lloc tradicional d'aplecs populars)
- Establiment d'una xarxa amb altres municipis del Baix Llobregat per muntar rutes verdes pel Baix Llobregat, recuperant zones degradades (retirada de l'emissora de la muntanya i rehabilitar l'espai del cim per al gaudi dels ciutadans), respectant els parcs i el bosc, mentre es fomenta el coneixement de l'Agenda 21 del mediambient.
- Conservar el patrimoni material i immaterial local, finalitzant el Pla Especial de Protecció del Patrimoni.
- Donar a conèixer la realitat del passat més recent lligat a la industrialització i a la immigració, per tal de donar reconeixement al paper que ha tingut i que té en la construcció de la ciutat, per mitjà de conferències, jornades, debats, produccions audiovisuals, exposicions, publicació de catàlegs així com elaboració de materials específicament adreçats a les escoles.
- Garantir la conservació i difusió del fons documental de l'Arxiu municipal, mitjançant la reubicació de l'arxiu en un espai condicionat per tal garantir l'acompliment de les seves funcions.
- Donar continuïtat a la línia de publicacions de l'Arxiu municipal sobre la història local, incloent el passat més recent, fomentant la recollida de material gràfic i oral entre la població i millorant-ne la distribució.
- Promoure itineraris guiats d'interès històric, artístic i cultural i col·locar indicacions i informació dels punts emblemàtics de la ciutat i dedicar un

espai a la publicació El Pont sobre aquests llocs d'interès.

- Donar un ús cultural als edificis històrics.

EIX ESTRATÈGIC 2

EL PASSAT I FUTUR DE LA CERÀMICA

La incidència de la ceràmica modernista a Esplugues és un dels trets que singularitzen el seu llegat. De fet, a la fàbrica Pujol i Bausis hi participaren artistes i arquitectes que elaboraren projectes ceràmics. Arquitectes com Gaudí, Gallissà, Puig i Cadafalch, Domènech i Montaner, Bassegoda....mantingueren relacions amb la fàbrica, ja fos per nodrir les seves obres arquitectòniques o fent dissenys. Aquest llegat es complementa amb la col·lecció exposada a Can Tinturé, el primer museu monogràfic al món dedicat a la rajola de mostra. Val la pena destacar també, en aquest sentit, activitats de projecció ciutadana com la fira de la terrissa i de la ceràmica.

OBJECTIU

Reforçar la cohesió, identitat i la personalitat d'Esplugues, mitjançant la conservació, la gestió, i la difusió del patrimoni de la ciutat.

PROPOSTES

- Difondre el llegat industrial de la ceràmica modernista amb la museització de l'antiga fàbrica de ceràmica Pujol i Bausis "La Rajoleta", la potenciació dels itineraris modernistes i industrials pel Baix Llobregat que l'inclouen.
- Fer de "La Rajoleta" un espai de trobada i diàleg, obert a la ciutadania, que potenciï la identificació dels seus ciutadans. Realitzar exposicions relacionant el patrimoni ceramista amb la història i la memòria industrial d'Esplugues, potenciant la recollida de testimonis dels treballadors de la fàbrica.
- Millorar la interactivitat del discurs expositiu i els visitants del museu de Can Tinturé, potenciant el lligam de la rajola artesanal de mostra amb la vida quotidiana entre l'Edat Mitja i la industrialització.
- Fomentar la projecció d'Esplugues, en els cercles especialitzats fora de Catalunya, com a ciutat de la ceràmica, fomentant la participació en congressos i jornades especialitzats.
- Vincular les activitats de l'escola de ceràmica amb les activitats de Can Tinturé i "La Rajoleta" per tal de fomentar el coneixement del llegat ceramista i els hàbits culturals.
- Vincular el projecte expositiu de la col·lecció Angelina Alós a La Baronda amb Can Tinturé i "La Rajoleta", per tal de poder realitzar un itinerari per la història de la ceràmica des de l'Edat Mitjana fins a l'actualitat sense sortir d'Esplugues.
- Divulgar el llegat ceràmic d'Esplugues, en el marc del Certamen de ceràmica Angelina Alós i la fira de la terrissa i de la ceràmica, per mitjà d'activitats conjuntes amb els equipaments museístics.

EIX ESTRATÈGIC 3

LA FESTA I LA CULTURA TRADICIONAL I POPULAR

El cicle festiu, a diferència d'altres activitats culturals, gaudeix a Esplugues d'una àmplia participació ciutadana. De fet, el sector de les festes i la cultura tradicional i popular és un dels més actius i consolidats a nivell d'entitats que hi estan vinculades i actes organitzats.

OBJECTIU

Donar un nou impuls al carrer per mitjà de les festes i tradicions populars, per aportar elements de referència compartits.

PROPOSTES

- Crear una comissió per organitzar les festes majors on hi participin l'Ajuntament i les entitats de cultura popular.
- Incentivar la innovació a les festes per part de les entitats
- Impulsar un programa dirigit a les escoles per donar a conèixer les diferents manifestacions tradicionals d'Esplugues
- Fomentar la cultura popular i tradicional, tant la d'arrel catalana com les tradicions com la que està més lligada als diferents corrents migratoris.
- Promoure les tradicions i cultura locals mitjançant xerrades, publicacions,...
- Fomentar la participació de la comunitat educativa (pares, professors i alumnes) en el cicle festiu d'Esplugues, com a factor d'identitat i cohesió.
- Afavorir la participació de la població estrangera a les festes locals amb les seves tradicions.

ÀMBIT 2: CONSOLIDAR EQUIPAMENTS, FORMACIÓ I PROGRAMACIÓ PER UNA CULTURA DE CIUTAT

EIX ESTRATÈGIC 4 LA CREACIÓ D'INFRASTRUCTURES CULTURALS

Consolidar la xarxa d'equipaments, dotant-la de nous àmbits d'actuació en el marc de la cultura per a portar-hi a terme activitats de promoció i difusió cultural. La creació d'infraestructures ha de tenir en compte la distribució territorial així com anar especialment acompanyada del desplegament de propostes, programes i continguts adients.

OBJECTIU

Apropar la cultura a tota la ciutadania per mitjà d'equipaments de difusió artística i equipaments de proximitat.

PROPOSTES

- Estudiar la implementació d'una xarxa de proximitat de centres culturals especialitzats que abastin la població dels diferents barris.
- Impulsar la creació un hotel d'entitats amb funcions polivalents amb espais de reunió, oficina, magatzem, assaig i sala d'actes.
- Promoure un centre de recursos culturals per a joves, amb accés a noves tecnologies i un programa d'activitats ajustat a les seves necessitats i demandes.
- Crear espais d'art amb les condicions necessàries d'accessibilitat i d'exposició d'obra contemporània.
- Estudiar la construcció d'un auditori-teatre amb un aforament d'acord amb els estàndards recomanats i l'escenari adequat, per tal de permetre una programació estable de cultura i teatre.
- Rehabilitar Can Oliveres com casal de cultura de Can Vidalet
- Fomentar la utilització dels espais escolars fora de l'horari escolar.
- Condicionar un magatzem municipal per material reutilitzable.

EIX ESTRATÈGIC 5

LA FORMACIÓ CULTURAL

En aquest eix cal destacar el gran potencial de l'aspecte formatiu que presenta Esplugues, amb l'Escola de música, l'Escola de ceràmica, l'Escola d'esmalts i pintura que abasta des de la població infantil fins a la tercera edat.

OBJECTIU

Afavorir la pràctica cultural mitjançant la formació artística, aconseguint d'una banda que es desenvolupi la capacitat creativa i expressiva de la ciutadania, i de l'altra generant hàbits de consum cultural.

PROPOSTES

- Potenciar els cursos monogràfics promoguts per les escoles d'art municipals
- Potenciar el tallerisme (música, ceràmica, teatre, dansa, audiovisual, cuina, tradicions catalanes, mitjans de comunicació i llibres) als centres de proximitat
- Promoure entre la joventut valors de respecte als demés, fomentar la no violència a través de la formació cultural, al patrimoni.
- Assessorament i cursos d'art-teràpia per a pares i joves amb problemes d'agressivitat, tancament...
- Conèixer les inquietuds dels adolescents per oferir-los alternatives formatives
- Fomentar l'aprenentatge d'idiomes als joves mitjançant intercanvis lingüístics, tallers...
- Potenciar la creativitat a les escoles per mitjà de la formació artística en col·laboració amb les escoles municipals
- Organitzar concursos de dibuix amb la participació de totes les escoles
- Organitzar concursos de teatre i pintura per potenciar la creació
- Coordinació de l'activitat formativa pública amb les iniciatives de formació privades.

EIX ESTRATÈGIC 6

LA PROGRAMACIÓ CULTURAL REGULAR

Cal destacar activitats singulars de projecció ciutadana com el saló estatal de fotografia, la biennial de ceràmica, o la temporada de concerts de música clàssica. Una programació cultural normalitzada requereix d'un programa divers i de qualitat de propostes adreçades als diferents tipus de públic, evitant que la població s'hagi de desplaçar per poder gaudir d'una programació artística regular de qualitat.

OBJECTIU

Contribuir a augmentar el nivell cultural i la sensibilitat artística de la població, proveint una oferta cultural que potenciï els aspectes més creatiu i innovadors.

PROPOSTES

- Donar continuïtat anual al Saló estatal de fotografia amb activitats complementàries al llarg de l'any.
- Fomentar la difusió de les arts plàstiques a través de cicles d'exposicions i conferències.
- Promoure cicles de teatre i dansa de petit format.
- Organitzar visites i intercanvis culturals adreçats a diferents edats al Baix Llobregat, a Catalunya i als països dels immigrants d'Esplugues.
- Organitzar una exposició sobre el teatre, la dansa i les arts plàstiques al Baix Llobregat.
- Realitzar una trobada anual que impliqui la ciutadania procedents de migracions amb festivals gastronòmics, mostres artesanals, xerrades i exposicions de la seva cultura
- Facilitar la creació i l'exhibició de projectes culturals presentats pels artistes i entitats espluguencs.

ÀMBIT 3: UN NOU IMPULS A LA CULTURA

EIX ESTRATÈGIC 7 EL FOMENT DE LA LECTURA

Actualment, la biblioteca ha esdevingut un dels motors culturals fonamentals del municipi, i ha aconseguit un bon encaix dins el teixit associatiu municipal. Això es demostra tant amb el nombre i qualitat de les activitats realitzades, com amb l'acceptació de la població que cada cop hi participa més activament.

OBJECTIUS

Garantir l'accés igualitari de tota la ciutadania a la informació, el coneixement i la cultura, donant resposta a les necessitats específiques de cada grup de població.

PROPOSTES

- Potenciar les activitats de difusió realitzades per les biblioteques, reforçant la seva vinculació a les dinàmiques culturals: xerrades, hores del conte, clubs de lectura, exposicions literàries,...
- Crear certàmens literaris (poesia i narrativa) amb la participació de totes les escoles.
- Creació d'una secció literària, complementada amb informació sobre les activitats de la biblioteca, a la publicació El Pont, així com als mitjans audiovisuals locals (ràdio i TV).
- Impulsar les activitats promogudes conjuntament per les biblioteques i entitats.
- Realitzar xerrades amb els ciutadans sobre les diferents cultures per així entendre'ns millor i fomentar l'aprenentatge de llengües
- Crear un fòrum virtual on evocar experiències i viatges, que fomenti espais d'intercanvi cultural i literari.
- Potenciar la difusió del fons local de la biblioteca sobre patrimoni, història i memòria.
- Crear una secció específica de cinema a la biblioteca Pare Miquel.
- Organitzar campanyes específiques de foment de la lectura entre la gent gran.

EIX ESTRATÈGIC 8

L'ACTIVITAT MUSICAL, UN CAPITAL CIUTADÀ

Històricament la ciutat ha sobresortit pel seu ric capital musical. En l'actualitat la vitalitat musical d'Esplugues es manifesta en l'existència de l'Escola municipal de música, els bucs d'assaig, el Festival de música clàssica, d'una formació de cambra, d'una banda de música així com un nombrós grup d'entitats musicals, etc.

OBJECTIU

Fer de la música sigui un vehicle de participació i d'interrelació cultural, entre els diferents grups de població, molt especialment entre joves i immigrants.

PROPOSTES

- Fomentar la presència de la música a les escoles i instituts.
- Promoure la música al carrer, aprofitant els esdeveniments festius.
- Establir cicles de música de diferents tendències
- Fomentar la creació de formacions musicals i donar suport als grups locals i novells
- Millorar les instal·lacions de l'escola de música
- Donar més relleu al cicle de concerts de música clàssica a l'Església
- Promocionar el coneixement i la utilització d'instruments tradicionals
- Participar en els circuits musicals del Baix Llobregat i de Catalunya
- Fomentar els intercanvis de grups musicals locals amb grups nacionals i internacionals
- Potenciar les relacions entre l'escola de música a les entitats
- Dinamitzar els bucs musicals existents.

EIX ESTRATÈGIC 9

LA CREACIÓ I LA PRODUCCIÓ AUDIOVISUAL, INDÚSTRIA CAPDAVANTERA

Els vincles d'Esplugues amb el cinema es remunten a l'any 1964, quan la productora Balcázar va comprar unes naus al Polígon Industrial "Montesa" i es va establir al municipi. Durant una dècada, Esplugues va ser un referent en el món del cinema amb la realització total o parcial d'una mitjana de 20 pel·lícules anuals. La relació d'Esplugues amb el món audiovisual s'ha mantingut fins avui: actualment Mediapro disposa a l'antiga fàbrica Corberó d'unes modernes instal·lacions amb sis platós, auditori, sales de postproducció, camerinos i restaurant, concentrant tots els serveis necessaris per la producció de continguts audiovisuals.

OBJECTIU

Fer present la cultura com a productora de continguts en l'àmbit audiovisual i de les noves tecnologies, tenint en compte el fort impacte econòmic d'aquesta indústria.

PROPOSTES

- Potenciar els mitjans de comunicació locals, realitzant visites per veure'n el funcionament d'Esplugues TV i de la ràdio local
- Promocionar els actors i les actrius locals
- Realitzar un concurs anual de curtmetratges
- Organitzar concursos de disseny gràfic per a diferents campanyes municipals
- Promoure la formació sobre tecnologia audiovisual als estudis de secundària
- Realitzar exposicions sobre el llegat audiovisual, cercant finançament privat en les actuals productores implantades.
- Creació i habilitació de locals adequats per a projeccions audiovisual.

EIX ESTRATÈGIC 10

EL RECOLZAMENT A LES ENTITATS CULTURALS

En aquest punt, val la pena recordar i reconèixer el paper de les entitats tant pel que fa a la funció cívica que compleixen, com per les activitats que ofereixen al conjunt de la població, per tal que el sector cívic vegi reforçada la seva autonomia i el seu protagonisme.

OBJECTIU

Millorar la relació i la coordinació que tenen entre si les entitats, i entre aquestes i l'ajuntament.

PROPOSTES

- Reestructuració del Consell de Cultura, per tal que exerceixi les funcions d'interlocució, de debat cultural i, quan es consideri necessari, de presa de decisions.
- Elaboració d'un reglament clar de subvencions (previ acord amb les entitats) que tingui en compte els projectes propis, la cooperació amb altres agents, els programes, la presència en el municipi, l'esforç, etc. del món associatiu d'Esplugues.
- Impulsar activitats culturals a les entitats obertes a tothom
- Creació d'un directori d'entitats culturals, ressenyant els seus objectius, principals activitats i dades.
- Proveir una oferta de formació específica per a les entitats (gestió, organització, planificació, aspectes jurídics,...)
- Promoure la gestió participativa de la cultura per mitjà de l'aprovació en el Ple municipal de l'Agenda 21 de la cultura, així com portar a terme totes aquelles accions que contribueixin a la seva difusió
- Donar especial suport a les iniciatives juvenils

EIX ESTRATÈGIC 11

JOVENTUT, IMMIGRACIÓ I CULTURA

Davant els baixos índexs de presència de la joventut i dels nous col·lectius d'immigrants en els diferents àmbits culturals, cal plantejar-se, no només, com arribar al potencial usuari, sinó també a altres sectors de la població que no se senten normalment atrets pel que ofereix.

OBJECTIU

Apropar i millorar l'accés a la cultura de la ciutadania, generar hàbits de pràctica i assistència a les activitats culturals, donat que les pràctiques culturals aporten tant beneficis a nivell individual, fomentant l'autoestima, com beneficis comunitaris afavorint una ciutadania més activa i el cultiu de valors cívics positius.

PROPOSTES

- Fomentar la creació d'entitats culturals entre els col·lectius immigrants i joves, vinculant-les al teixit associatiu existent.
- Impulsar un sistema de descomptes per a joves als espectacles culturals
- Organitzar, després de l'horari escolar i els caps de setmana, activitats culturals atractives i alternatives per tal que als adolescents no passin tant de temps al carrer.
- Potenciar l'actitud crítica als joves
- Sota el lema "Esplugues som tots", es pot promoure una campanya de sensibilització pel respecte a la diversitat cultural i el foment de la interculturalitat
- Facilitar als immigrants l'aprenentatge del català i de la cultura local
- Utilitzar les noves tecnologies per crear i visualitzar una xarxa interactiva, gestionada conjuntament entre l'ajuntament i les col·lectius de joves, que possibiliti un fòrum de trobada a través del qual es puguin interrelacionar.
- Establir programes conjunts entre les regidories de joventut, immigració i cultura
- Conèixer, reconèixer i potenciar grups "no formals" i emergents.
- Crear una comissió de joventut

El document **Pla d'Acció Cultural d'Esplugues de Llobregat** respon a una iniciativa de l'Ajuntament d'Esplugues que ha comptat amb el suport tècnic del Centre d'Estudis i Recursos Culturals de l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona.

Ha elaborat l'estudi i redactat el document

- Oriol Llauradó, gestor cultural

amb el suport tècnic del CERC

- Carme García, Carles Prats, Direcció Oficina d'Estudis i Recursos Culturals
- Eugènia Argimon, Xavier Coca, Cristina Rodríguez, Tècnics de cultura
- Margarita Julià i Aina Roig, Becàries

Participant, per part de l'Ajuntament d'Esplugues de Llobregat

- Ramon Cervera, Regidor de desenvolupament econòmic, comerç i turisme i cultura
- Enric Giner, gerent
- José Joaquín Poley, Director de l'Àrea de Desenvolupament sociocultural i cohesió social
- Juan de Dios Ramírez, Cap del Servei de Cultura
- Francisco Castillo, Guillem Mundet, Marta Saliner, Eulàlia Santiago, Montserrat Sastre, Núria Vidal i Roser Vilardell, membres de l'equip tècnic de cultura

Agrair, a les persones i entitats del municipi, que han estat entrevistades i que han participat en els diferents tallers i en les enquestes ciutadanes, la seva col·laboració.